

Redakcja

Zbigniew ŚLIWIŃSKI

Aleksander SIEROŃ

edra
UKRAJN & BARTOSZ

WIELKA FIZJOTERAPIA

Wydanie 2 poszerzone i uaktualnione

WIELKA FIZJOTERAPIA

TOM I

Redakcja

Zbigniew Śliwiński
Aleksander Sieroń

Przy współpracy redakcyjnej
Agaty Stanek

Wydanie 2 poszerzone i uaktualnione

Ze względu na stały postęp w naukach medycznych, odmienne opinie na temat leczenia i diagnozowania oraz ciągły rozwój wiedzy i praktyki w dziedzinie fizjoterapii, jak również możliwość wystąpienia błędu, prosimy, aby w trakcie podejmowania decyzji uważnie oceniać zamieszczone w książce informacje, zwłaszcza dotyczące podawania leków. Radzi się Czytelnikom, aby sprawdzili najbardziej aktualne informacje na temat cech i procedur każdego produktu podane przez producenta w celu zweryfikowania polecanej dawki, formuły, metody i czasu oddziaływania oraz przeciwwskazań. Praktycy są odpowiedzialni za to, aby polegając na swoim doświadczeniu, wiedzy, informacjach uzyskanych od pacjenta (klienta), postawić diagnozę, ustalić dawkowanie oraz najlepszy sposób postępowania indywidualnie dobrany dla każdego pacjenta (klienta), uwzględniając wszystkie aspekty bezpieczeństwa. Wydawca i Autorzy nie ponoszą odpowiedzialności prawnej za jakąkolwiek szkodę wynikającą z zastosowania informacji zawartych w tej książce.

Wszelkie prawa zastrzeżone, szczególnie prawo do przedruku i tłumaczenia na inne języki. Żadna część tej książki nie może być w jakiegokolwiek formie publikowana bez uprzedniej pisemnej zgody Wydawnictwa.

Wydanie 2 poszerzone i uaktualnione

© Copyright by Edra Urban & Partner, Wrocław 2022.

Redakcja naukowa:

prof. Zbigniew Śliwiński

prof. Aleksander Sieroń

przy współpracy redakcyjnej:

prof. Agaty Stanek (TOM 1)

Prezes Zarządu: Giorgio Albonetti

Dyrektor wydawniczy: lek. med. Edyta Błażejewska

Redaktor prowadzący: Dorota Lis-Olszewska

Projekt okładki: Beata Poźniak

Projekt layoutu: Beata Poźniak

Opracowanie skorowidza: Aleksandra Ozga

ISBN 978-83-66960-74-9

Edra Urban & Partner

ul. Kościuszki 29, 50-011 Wrocław

tel. +48 71 726 38 35

www.edraurban.pl

Łamanie i przygotowanie do druku: Beata Poźniak

Druk i oprawa: KDD, Konin

AUTORZY

ZBIGNIEW ŚLIWIŃSKI

Urodził się 2.05.1954 r. w Żaganiu. W 1973 r. ukończył Liceum Ogólnokształcące i rozpoczął studia w Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Jest fizjoterapeutą, specjalistą II° w zakresie rehabilitacji ruchowej.

Jako specjalista rehabilitacji ruchowej zajmuje się m.in. terapią manualną, terapią kraniosakralną, neurodiagnostyką i neuromobilizacjami wg Davida Butlera, a w szczególności Kinesiology Tapingiem, w której to metodzie uzyskał tytuł Międzynarodowego Instruktora nadany przez Kinesiotaping Association z Japonii. Ukończył kilkadziesiąt kursów podyplomowych z zakresu fizjoterapii, rehabilitacji i medycyny. Wprowadził do codziennej praktyki fizjoterapeutycznej w Polsce wiele unikalnych metod diagnostyczno-terapeutycznych, jak chociażby metodę profesora Santosa Sastre – leczenia skolioz idiopatycznych, krioterapię ogólnoustrojową, Kinesiology Taping – metodę samoregulacji procesów zdrowienia organizmu. Stworzył i kieruje znanym i uznanym w Polsce i w świecie Ośrodkiem Rehabilitacji dla dzieci z wadami wieku rozwojowego i dorosłych. Placówka posiada akredytację Ministra Zdrowia do prowadzenia specjalizacji z fizjoterapii oraz na jej terenie w sesjach wiosennej i jesiennej odbywają się egzaminy specjalizacyjne. 11.03.1988 r. Senat AWF we Wrocławiu nadał mu tytuł doktora nauk kultury fizycznej, 20.04.2004 r. Rada Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi nadała mu tytuł doktora habilitowanego nauk medycznych w zakresie biologii medycznej. 22.03.2018 r. prezydent Andrzej Duda podpisał nominację i nadał mu tytuł profesora w dziedzinie nauk o zdrowiu. Profesor dr hab. n. med. i n. k.f. Zbigniew Śliwiński, Konsultant Krajowy w dziedzinie Fizjoterapii w latach 2003–2014, autor 585 pozycji naukowych, w tym 208 publikacji naukowych, 40 – książki, monografie i skrypty – oraz w drukach zwartych posiada 28 publikacji i 347 komunikatów zjazdowych. Jest redaktorem 16 monografii, w tym 6 pozycji to redakcja naukowa wydania polskiego książek tłumaczonych z języka angielskiego. Znany w kraju i nie tylko z unikalnych metod diagnostyki funkcjonalnej i terapii. Stosuje temperatury kriogeniczne w leczeniu dzieci i dorosłych z uszkodzeniami OUN. Był Członkiem Alternatywnym (Alternate Member of the Executive Committee of the European Region of the World

Confederation for Physical Therapy) od 2010 do 2012 r.; jest Wiceprezesem Zarządu Głównego PTF i Prezesem Oddziału Dolnośląsko-Nadodrzańskiego PTF. W latach 1995–2006 był Wiceprezesem ds. Naukowych Polskiego Towarzystwa Medycyny Manualnej, a od 1987 r. jest członkiem Zarządu Wojewódzkiego Polskiego Towarzystwa Walki z Kalectwem, Członkiem Polskiego Towarzystwa Terapii Manualnej w modelu holistycznym i Członkiem Polskiego Towarzystwa Medycyny Manualnej. Pełni funkcję redaktora naczelnego „Fizjoterapii Polskiej” oraz członka kolegów redakcyjnych; Ortopedii Traumatologii Rehabilitacji, Ortopedii Info, Kineziterapija, Reabilitacijos Mokslai, Rehabilitacji w praktyce, Terapii manualnej w modelu holistycznym, The Journal of Orthopaedics Trauma Surgery and Related Research, Kwartalnika Ortopedycznego, Onkologii Polskiej, oraz hinduskiego kwartalnika Indian Journal of Physiotherapy and Occupational Therapy. Na konferencji elekcyjnej w Dublinie w 2018 r. ponownie został Członkiem Alternatywnym (Alternate member of the Executive Committee of the European Region of the World Confederation for Physical Therapy) na lata 2018–2020. Przebywał na zagranicznych stażach naukowych m.in. w Uniwersytecie Kowieńskim w Uniwersytecie Kairskim w Egipcie, w centrum Terapii Skolioz w Barcelonie u Profesora Santosa Sastre. Przeprowadził szereg kursów szkoleniowych z zakresu neuromobilizacji, terapii kraniosakralnej i Kinesiology Tapingu w Irlandii, Anglii, Włoszech, Czechach, Kanadzie, Algierze, Jordanii, Egipcie i na Litwie. Współpracował ze szpitalami w Ringkjøbing, Holstebro w Danii w zakresie fizjoterapii i opieki nad osobami niepełnosprawnymi, wizytując wspomniane jednostki.

ALEKSANDER SIEROŃ

Prof. dr hab. n. med., dr h.c. multi; profesor badawczy Uniwersytetu Jana Długosza w Częstochowie, emerytowany profesor Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach oraz honorowy profesor Politechniki Śląskiej.

Jest doktorem *honoris causa* Narodowego Uniwersytetu w Użgorodzie oraz Politechniki Śląskiej. Posiada specjalizacje z zakresu chorób wewnętrznych, kardiologii, angiologii, hipertensjologii, balneologii i medycyny fizykalnej. Jako jeden z nielicznych specjalistów uzyskał Certyfikat Europejski z zakresu angiologii. Jego

badania koncentrują się przede wszystkim na szeroko pojętym zastosowaniu czynników fizycznych w medycynie i fizjoterapii. Jego prace były do tej pory cytowane ponad 2100 razy, a Jego współczynnik Hirscha wynosi aktualnie 24. Pełnił przez dwie kadencje m.in. funkcję Prorektora do spraw Nauki SUM oraz, także przez dwie kadencje, Prezydenta Europejskiej Platformy Medycyny Fotodynamicznej. Aktualnie jest Wiceprzewodniczącym Komitetu Fizyki Medycznej, Radiobiologii i Diagnostyki Obrazowej PAN oraz Wiceprzewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN. Od wielu lat pełni funkcje konsultantów wojewódzkich z zakresu balneologii i angiologii, a aktualnie przez drugą kadencję pełni funkcję Konsultanta Krajowego w dziedzinie Angiologii. Jest m.in. członkiem Unii Europejskiej Lekarzy Specjalistów Chorób Naczyń oraz Królewskiego Towarzystwa Medycznego w Londynie.

AGATA STANEK

Prof. dr hab. n. med.; zastępca kierownika Katedry i Oddziału Klinicznego Chorób Wewnętrznych, Angiologii i Medycyny Fizykalnej w Bytomiu SUM w Katowicach. Specjalista w zakresie chorób wewnętrznych, angio-

logii oraz balneologii i medycyny fizykalnej. Jest badaczem o uznanym dorobku naukowym międzynarodowym i krajowym obejmującym głównie zagadnienia nowoczesnej medycyny fizykalnej, w tym zwłaszcza krioterapii ogólnoustrojowej oraz chorób naczyń. Docenieniem działalności na polu krioterapii jest powołanie prof. Agaty Stanek na Prezesa Polskiego Towarzystwa Krioterapii. Jej działalność naukowo-dydaktyczna prowadzona w ramach Kliniki została uhonorowana wielokrotnie nagrodami Jego Magnificencji Rektora SUM. Dorobek naukowy obejmuje m.in. współautorstwo książek, rozdziałów książkowych oraz artykułów opublikowanych w krajowych i zagranicznych recenzowanych czasopismach, a także redakcję podręczników (Cryotherapy, Podręcznik angiologii). Członek Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Angiologicznego, Europejskiego Towarzystwa Chorób Naczyń (European Society for Vascular Medicine) i VAS European Independent Foundation in Angiology/Vascular Medicine oraz sekretarz Europejskiej Unii Specjalistów Medycznych Sekcji Angiologii. Ponadto otrzymała prestiżowy tytułu VAS European Fellow of Excellence in angiology/

vascular medicine. Jest laureatką m.in.: Złotego Krzyża Zasługi, Złotego Laura Umiejętności i Kompetencji, Złotej Odznaki Honorowej za Zasługi dla Województwa Śląskiego, Odznaki „Szkarłatnego serca” Polskiego Towarzystwa Walki z Kalectwem Oddziału Terenowego w Jeleniej Górze.

MAREK ŻAK

Profesor w Collegium Medicum Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, doktor habilitowany, specjalista fizjoterapii. Autor licznych prac naukowych z zakresu fizjoterapii i rehabilitacji w geriatrici wyróżnianych

m.in. przyznaniem *Highly Accessed* przez czasopismo BMC Public Health czy nagradzanych w Konkursie „Praca Roku” czasopisma Ortopedia Traumatologia Rehabilitacja. Autorski program postępowania fizjoterapeutycznego dla osób starszych prezentował m.in. w USA na zaproszenie National Institutes of Health (NIH) w Bethesda w ramach *Leaders in Rehabilitation Research* oraz w Wiedniu dla Caritas Socialis. Uzyskał certyfikat *Good Clinical Practice in Clinical Trials* (GCP) oraz ukończył kurs *Evidence Based Medicine* (EBM), co pozwoliło mu na uczestniczenie i kierowanie międzynarodowymi projektami badawczymi. W latach 2000–2003 kierownik projektu badawczego pt. „*Combined effects of nutritional supplementation and resistance exercise for geriatric patients with unstable disability in acute care units for elderly*” realizowanego wspólnie z Kliniką Geriatrii Katolickiego Uniwersytetu Louvain w Belgii i Katedrą Chorób Wewnętrznych i Gerontologii Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie w ramach grantu przyznanego przez *Nutricia Research Foundation* (Holandia). W latach 2003–2008 brał udział w międzynarodowych projektach badawczych w ramach 5. Ramowego Programu Unii Europejskiej *Comparison of Longitudinal European Studies on Aging* (CLESA) oraz *European Public Health Programme* w ramach *European Network for Safety among Elderly* (EUNESE). Był stypendystą *Nutricia Research Foundation* i Programu Socrates/Erazmus, a w latach 1998–2003 odbył staże naukowe na oddziałach rehabilitacji oraz geriatrici Kliniki Katolickiego Uniwersytetu Louvain w Belgii. Wiedzę teoretyczną i doświadczenie praktyczne pogłębiał także we Francji i Holandii. Nauczyciel akademicki kształcący fizjoterapeutów w zakresie diagnostyki i programowania fizjoterapii w geriatrici, promotor ponad 100 prac magisterskich

i licencjackich oraz pięciu prac doktorskich. Realizuje zajęcia z zakresu fizjoterapii na kursach w ramach programów Unii Europejskiej. Przewodniczył Zespołowi Ekspertów, który opracował dla fizjoterapeutów program kształcenia w zakresie opieki geriatrycznej realizowany przez Ministerstwo Zdrowia. Ekspert w Zespole do spraw Opieki Długoterminowej oraz Zespole do spraw Gerontologii Ministerstwa Zdrowia. Sekretarz Zarządu Głównego PTF w latach 2011–2015. Przewodniczący Sekcji Fizjoterapii w Geriatrii PTF.

JAN SZCZEGIELNIAK

Dr n. med., dr hab. w zakresie fizjoterapii, profesor Politechniki Opolskiej, specjalista fizjoterapii; Konsultant Krajowy w dziedzinie Fizjoterapii. Absolwent AWF we Wrocławiu (1985 r.). W latach 1999–2003 – Prezes Zarządu Oddziału Opolskiego PTF, w latach 2003–2007 – Członek Za-

rzędu Oddziału Opolskiego PTF, od 2007 r. – Wiceprezes Zarządu Oddziału Opolskiego PTF. Od 21.10.2007 r. pełni funkcję Wiceprezesa Zarządu Głównego PTF. Reprezentował środowisko fizjoterapeutów polskich podczas wielu międzynarodowych kongresów i spotkań WCTP oraz WCPT–Europe. Od 1987 r. kierownik Działu Usprawniania Leczniczego Szpitala Specjalistycznego MSW w Głucholazach, w latach 2003–2006 oraz od 2008 r. opolski Konsultant Wojewódzki w dziedzinie Fizjoterapii. Od lat związany z Politechniką Opolską, kierownik Katedry Fizjoterapii Klinicznej, dyrektor Instytutu Fizjoterapii, prodziekan, a w latach 2008–2012 dziekan Wydziału Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki Opolskiej. Autor i współautor ponad 150 artykułów oraz kilkunastu pozycji zwartych z dziedziny fizjoterapii. Autor standardów fizjoterapii u chorych pulmonologicznych. Członek rad naukowych i czynny uczestnik międzynarodowych konferencji naukowych, członek Komitetu Patofizjologii Oddychania PAN. Wiceprzewodniczący komitetu redakcyjnego kwartalnika „Fizjoterapia Polska”, członek komitetu redakcyjnego „Fizjoterapii”, „The Journal of Orthopaedics Trauma Surgery and Related Research”, „Reabilitacijos Mokslai”, „Journal of Physical Education & Health. Social Perspective”. Wyróżniony Brązowym i Srebrnym Krzyżem Zasługi. Członek honorowy PTF.

WALDEMAR ANDRZEJEWSKI

Ukończył studia na AWF we Wrocławiu na kierunku rehabilitacji ruchowej (1991 r.). Od 1991 r. jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym na Wydziale Fizjoterapii AWF we Wrocławiu.

W 1999 r. obronił pracę doktorską, na podstawie której otrzymał stopień doktora nauk o kulturze fizycznej i stanowisko adiunkta w Katedrze Fizjoterapii. W 2015 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego i objął kierownictwo Katedry Kosmetologii, a od 2020 r. jest kierownikiem Zakładu Masażu i Fizykoterapii. Autor ponad 100 publikacji naukowych, które zostały opublikowane w kraju i za granicą. Jego prace były prezentowane na licznych konferencjach krajowych i zagranicznych, m.in. w Hiszpanii, Finlandii, Czechach, Słowacji i Ukrainie. Odbił staż naukowo-zawodowy na Oddziale Fizjoterapii w Zentralklinik Emil von Behring w Berlinie oraz w Pracowni Terapii Przeciwozbrękowej II Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu im. Karola w Pradze. Jego zainteresowania naukowe dotyczą głównie oddziaływania masażu na organizm ludzki oraz oceny jego efektywności w różnego rodzaju schorzeniach. Szczególnie znaczący jest jego wkład w lepsze poznanie wpływu masażu na proces angiogenezy w mięśniach i ścięgnach. Jest również współtwórcą koncepcji wykorzystania zasady tensegracji w masażu. Jest współzałożycielem i wiceprzewodniczącym Ogólnopolskiej Sekcji Masażu Medycznego przy Polskim Towarzystwie Fizjoterapii. Od 2019 r. jest członkiem Komisji Inżynierii Biomedycznej Oddziału PAN we Wrocławiu.

† ALEKSANDRA BAUER

Mgr rehabilitacji ruchowej, fizjoterapeuta z wieloletnim stażem zawodowym. Prowadziła wykłady i ćwiczenia z fizykoterapii w Wyższej Szkole Fizjoterapii we Wrocławiu. Przez 12 lat prowadziła także szkolenia z za-

kresu fizykoterapii. Jest autorem programów dydaktycznych oraz wielu publikacji, a także współautorką książki pt. „Przewodnik metodyczny po wybranych zabiegach fizykalnych”. Jej zainteresowania związane z pracą zawodową to rozwój nowych dziedzin fizykoterapii, np. fizykoterapia w medycynie weterynaryjnej.

DOBRAWA BIADUN

Dr nauk prawnych, radca prawny, legislator, mediator CAM Le-wiatan. Karierę zawodową rozpoczęła w Wydziale Prawnym Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych,

a następnie pracowała w Departamencie Prawnym Ministerstwa Zdrowia na stanowisku Głównego Specjalisty do spraw Legislacji. Od 2014 r. prowadzi własną praktykę zawodową. Autorka publikacji z zakresu prawa farmaceutycznego i medycznego, w tym publikacji „Apteki. Prawo ochrony zdrowia w pytaniach i odpowiedziach” i „Obrót produktami leczniczymi w świetle orzecznictwa”. Współpracuje z Wolters Kluwer Polska oraz Akademią Leona Koźmińskiego.

KATARZYNA BLICHARCZYK-OŻGA

Radca prawny, legislator, absolwentka studiów podyplomowych na kierunku zarządzanie europejskie organizowanych przez Francusko-Polską Podyplomową Szkołę Organizacji i Zarządzania we współpracy UMCS-

-EDHEC (Wyższa Szkoła Handlowa w Lille (Francja)) zakończonych uzyskaniem dyplomu Mastère. W 2006 r. ukończyła aplikację legistyczną, a w 2011 r. uzyskuje uprawnienia do wykonywania zawodu radcy prawnego. Posiada doświadczenie w prowadzeniu zajęć dydaktycznych z prawoznawstwa. Od 2001 r. zatrudniona w Biurze Prawnym Urzędu do spraw Cudzoziemców, a od 2006 r. w Departamencie Prawnym Ministerstwa Zdrowia, najpierw na stanowisku Głównego Specjalisty do spraw Legislacji, a następnie radcy prawnego. Od 2018 r. koordynuje prace działu prawnego w Biurze Krajowej Izby Fizjoterapeutów. Od lipca 2013 r. członek Wojewódzkiej Komisji do spraw Orzekania o Zdarzeniach Medycznych w Warszawie I i II kadencji, wcześniej członek Wojewódzkiej Komisji do spraw Orzekania o Zdarzeniach Medycznych w Bydgoszczy. Specjalizuje się w prawie medycznym.

KATARZYNA BOGACZ

Absolwentka Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach, którą ukończyła w 1997 r. Bezpośrednio po studiach podjęła pracę w Szpitalu Specjalistycznym MSW w Głuchołach, pełniąc funkcję asystenta

Działu Usprawniania Leczniczego. W 2004 r. podjęła pracę na Politechnice Opolskiej, w Instytucie Fizjoterapii, pełniąc funkcję adiunkta. Specjalizację I° z Rehabilitacji Ruchowej ukończyła w 2004 r., a tytuł Specjalisty Fizjoterapii uzyskała po egzaminie specjalizacyjnym w Krakowie w 2007 r. Od 15 lat aktywnie uczestniczy w konferencjach i sesjach popularno-naukowych, a od 2000 r. jest członkiem Zarządu Opolskiego Oddziału PTF. W chwili obecnej jest autorką i współautorką ponad 40 publikacji z dziedziny fizjoterapii w czasopiśmie naukowych krajowych i zagranicznych. Od 2008 r. zbiera materiały do rozprawy habilitacyjnej pod kierunkiem dra hab. Jana Szczegielniaka, prof. PO oraz prof. AWF we Wrocławiu. Jej tematyka dotyczy wpływu fizjoterapii na podstawowe parametry fizjologiczne u chorych pulmonologicznych.

JAROSŁAW CIECHOMSKI

Dr n. k. f. D.O., fizjoterapeuta i osteopata. W 1995 r. ukończył AWF w Poznaniu, gdzie w latach 1996–2007 był wykładowcą w Katedrze Fizykoterapii i Odnowy Biologicznej. Przez wiele lat był prezesem wielko-

polskiego oddziału PTF. W latach 2005–2009 pełnił również funkcję wiceprezesa Towarzystwa Osteopatów Polskich. Jest współzałożycielem pierwszej szkoły osteopatii w Polsce i absolwentem polskiej filii belgijskiej szkoły Sutherland Collage of Osteopathic Medicine, którą ukończył w 2009 r. Jest w niej aktualnie asystentem profesora w zakresie technik funkcjonalnych i powięziowych. Jest również jedynym polskim międzynarodowym instruktorem metody Fascial Manipulation © wg L. Stecco. Ukończył wiele rozmaitych szkoleń, jest certyfikowanym terapeutą takich metod, jak: Metoda Łańcuchów Mięśniowo-Stawowych GDS (2007), Cyriax (2003), McKenzie (2003), Mulligan (2003), PNF(2003), Terapia manualna w modelu holistycznym (1998), Neuromobilizacje (2000), Terapia punktów spustowych w David Simons Academy (2010), Fascial Di-

storsion Model (2011), metoda prof. Lewita (2007), terapia wisceralna wg. Barrala (2010), terapia czaszkowo-krzyżowa wg Upledgera (2007), Muscle Repositioning wg Bertolucciego (2011) i wielu innych. Dr Jarosław Ciechomski jest autorem odbywającego się od 2001 r. szkolenia „Współczesne metody diagnostyki i leczenia tkanek miękkich”. Jako pierwszy w Polsce poprowadził kurs „Masaż tkanek głębokich”. Oprócz działalności dydaktycznej dr Ciechomski prowadzi swoją praktykę kliniczną w Klinice Osteopatii i Rehabilitacji w Poznaniu.

GRZEGORZ CIEŚLAR

Prof. dr hab. n. med., specjalista z zakresu chorób wewnętrznych, angiologii oraz balneologii i medycyny fizykanej. Aktualnie pracuje jako Kierownik Katedry i Oddziału Klinicznego Chorób Wewnętrznych, Angiologii i Medycyny Fizykanej w Bytomiu Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach. Jego aktywność naukowa obejmuje m.in. zagadnienia oceny oddziaływań biologicznych promieniowania elektromagnetycznego w formie: zmiennych pól magnetycznych, światłaiskoenergetycznego i stałych pól elektrycznych oraz temperatur kriogenicznych i hiperbarycznego tlenu, a także oceny efektywności terapeutycznej tych czynników fizycznych stosowanych w medycynie fizykanej w ramach magnetoterapii i magnetostymulacji, laseroterapii i ledoterapiiiskoenergetycznej, światłolecznictwa z użyciem światła spolaryzowanego, diagnostyki i terapii fotodynamicznej, krioterapii ogólnoustrojowej oraz hiperbarycznej terapii tlenowej. Jest badaczem o uznanym dorobku naukowym obejmującym łącznie 625 pozycji, w tym współautorstwo 247 artykułów w czasopismach krajowych i zagranicznych, 11 monografii i 62 rozdziałów książkowych, a także redakcję 11 podręczników poświęconych głównie zastosowaniom nowoczesnych metod medycyny fizykanej w praktyce klinicznej. Jest członkiem licznych zagranicznych i krajowych towarzystw naukowych oraz członkiem Rad Naukowych 8 czasopism zajmujących się klinicznymi zagadnieniami medycyny fizykanej. Obecnie pełni m.in. funkcje Konsultanta Województwa Śląskiego w dziedzinie Balneologii i Medycyny Fizykanej, Wiceprzewodniczącego Sekcji Zastosowań Laserów i Pól Magnetycznych w Medycynie Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, Członka Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Balneologii i Medycyny Fizykanej, Członka Zarządu Oddziału Śląskiego Towarzy-

stwa Internistów Polskich, Wiceprzewodniczącego Polskiego Komitetu Naukowo-Technicznego SEP do spraw Zastosowań Pola Elektromagnetycznego w Medycynie oraz członka Komitetu Fizyki Medycznej, Radiobiologii i Diagnostyki Obrazowej Wydziału VI PAN.

ANDRZEJ CZAMARA

Prof. n. med. i n. o zdr., dr hab. Andrzej Czamara. Tytuł profesora otrzymał decyzją Prezydenta RP w 2020 r. Jest rektorem Wyższej Szkoły Fizjoterapii z siedzibą we Wrocławiu, profesorem tytularnym, nauczycielem akademickim. Jest Dyrektorem Instytutu Fizjoterapii, specjalistą w dziedzinie fizjoterapii. Ponadto jest absolwentem: Państwowej Szkoły Muzycznej, Studium Pedagogicznego dla szkoły wyższej. Kieruje podmiotem leczniczym Centrum Rehabilitacji i Edukacji Medycznej we Wrocławiu. Łączny dorobek naukowy to aktualnie 90 publikacji, w tym 30 posiada współczynnik „Impact Factor”. Ma ponad 30-letnie doświadczenie na stanowisku fizjoterapeuty szczególnie w ortopedii, traumatologii, traumatologii sportowej. We wczesnych latach swojej kariery prowadził fizjoterapię w neurologii, zajmował się także fizjologią kliniczną, fizjologią wysiłku fizycznego. Przez 10 lat prowadził specjalistyczną fizjoterapię po obrażeniach narządu ruchu koszykarzy Śląska Wrocław w rozgrywkach krajowych, jak i europejskich (Euroliga), w tym reprezentantów kraju, a w latach 1998–2003 koszykarek klubu sportowego Śląza Wrocław w rozgrywkach krajowych. Od 2000 r. z małymi przerwami prowadził i prowadzi fizjoterapię po obrażeniach narządu ruchu piłkarzy rozgrywek Klubu Sportowego Śląsk Wrocław. Prowadził też fizjoterapię wielu znanych zawodników piłki nożnej, siatkówki, judo, akrobatyki sportowej, sportów walki czy też lekkoatletyki, w tym znanych reprezentantów kraju. Jest Członkiem Zarządu Głównego i Skarbnikiem Polskiego Towarzystwa Medycyny Sportowej. Jest członkiem aktywnie współpracującym naukowo i organizacyjnie z Europejskim Towarzystwem Związków Medycyny Sportowej (EFSMA) i z Międzynarodowym Towarzystwem Medycyny Sportowej (FIMS). Jest członkiem Komisji Państwowego Egzaminu dla specjalistów w dziedzinie fizjoterapii, członkiem Komisji Kształcenia w Krajowej Izbie Fizjoterapeutów, Dolnośląskim Konsultantem Wojewódzkim w dziedzinie Fizjoterapii. Był członkiem Zarządu Głównego PTF, członkiem Sekcji Biomechaniki Komitetu Mechaniki PAN.

IX

DARIUSZ CZAPROWSKI

Dr hab. n. k. f., prof. OSW. Absolwent Wydziału Fizjoterapii Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu (1999). Profesor na Wydziale Nauk o Zdrowiu Olsztyńskiej Szkoły Wyższej, adiunkt na Wydziale Nauk

o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu. Od 2009 r. Kierownik do spraw Klinicznych i Naukowych Centrum Postawy Ciała w Olsztynie. Specjalizuje się w diagnostyce oraz leczeniu dysfunkcji narządu ruchu, ze szczególnym uwzględnieniem zaburzeń w postawie ciała, deformacji kręgosłupa (skolioza idiopatyczna, choroba Scheuermanna) oraz zespołów bólowych stawów obwodowych i kręgosłupa. Uczestnik ponad 30 kursów specjalistycznych z zakresu m.in. leczenia deformacji i zespołów bólowych kręgosłupa (m.in. Funkcjonalna Indywidualna Terapia Skolios (FITS); Metoda Mechanicznego Diagnozowania i Terapii wg McKenziego; Anatomii Trains Myofascial Meridians; Kinetic Control; Analiza i terapia dziecka zagrożonego; Scientific Exercise Approach to Scoliosis and Scoliosis (SEAS), Mediolan, Włochy; Physiotherapy of ApiFix Patients Course, Tel Awiv, Izrael; Barcelona Scoliosis Physical Therapy School (BSPTS)). Uczestnik stażu naukowo-klinicznego w zakresie leczenia zachowawczego deformacji kręgosłupa we Włoskim Instytucie Kręgosłupowym ISICO (Italian Scientific Spine Institute), Mediolan, Włochy oraz stażu naukowego na Wydziale Wychowania Fizycznego i Sportu Uniwersytetu Karola w Pradze, którego celem była weryfikacja standardów postępowania fizjoterapeutycznego w przebiegu skoliozy idiopatycznej w Polsce oraz Republice Czeskiej. Członek m.in. Society on Scoliosis Orthopaedic and Rehabilitation Treatment (SOSORT) oraz przewodniczący Polskiej Grupy SOSORT; Komitetu Rehabilitacji, Kultury Fizycznej i Integracji Społecznej PAN, w tym przewodniczący zespołu zadaniowego do spraw diagnostyki i leczenia zachowawczego w przebiegu skoliozy idiopatycznej, którego celem było opracowanie standardów w zakresie prowadzenia badań przesiewowych mających na celu wczesne wykrywanie skoliozy idiopatycznej; Krajowej Rady Fizjoterapeutów, w tym przewodniczący Zespołu do spraw Nauki oraz członek Zespołu do spraw Fizjoprofilaktyki; PTF. Współautor wytycznych Society on Scoliosis Orthopaedic and Re-

habilitation Treatment (SOSORT) w zakresie diagnostyki i leczenia zachowawczego skolioz (Negrini S. et al. 2016 SOSORT guidelines: orthopaedic and rehabilitation treatment of idiopathic scoliosis during growth. *Scoliosis Spinal Disord* 2018;13:3). Laureat prestiżowej nagrody SOSORT 2011 Award za najlepszą pracę oryginalną „Joint hypermobility in girls with idiopathic scoliosis: relation with age, curve pattern and curve size”, Barcelona, 19–21.05.2011.

JAN CZERNICKI

Prof. dr hab. med.; specjalista w zakresie neurologii, rehabilitacji medycznej oraz balneoklimatologii i medycyny fizykalnej. Podstawowa problematyka badawcza dotyczy: oceny zjawisk immunologicznych u chorych

na stwardnienie rozsiane, a zwłaszcza udziału czynników prozapalnych w modyfikacji odpowiedzi immunologicznej, wpływu zabiegów fizykalnych (łącznie z akupunkturą) na wyniki rehabilitacji chorych po udarze mózgu, uszkodzeniu nerwów czaszkowych i obwodowych, z niedokrwieniem kończyn dolnych i zmianami zwyrodnieniowymi narządu ruchu, problemów psychologicznych i psychoterapeutycznych u chorych ze stwardnieniem rozsianym i innymi chorobami układu nerwowego, wpływu pól magnetycznych o różnej charakterystyce fizycznej na: dobowy rytm wydzielania melatoniny, serotoniny i endorfin w różnych zespołach chorobowych, aktywność fagocytarną komórek żernych i innych układu odpornościowego, aktywność wzrostową i enzymatyczną grzybów, zarówno w badaniach *in vitro*, jak i u chorych z zespołami bólowymi kręgosłupa, oceny potrzeb rehabilitacyjnych osób niepełnosprawnych w województwie łódzkim. Z powyższych dziedzin opublikował ponad 360 artykułów w czasopismach krajowych i zagranicznych (w tym prace oryginalne, przeglądowe, komunikaty zjazdowe, rozdziały w podręcznikach). Najważniejsze prace zostały opublikowane w: *European Neurology*, *Arch. Immunol. Ther. Exp.*, *Immunology Letters*, *Klin. Wochenschr.*, *J. Pineal. Res.*, *Adv. Exp. Biol. Med.*, *Neuroendocrinology Letters*, *Acta Medica Polona*, *Neurol. Neurochir. Pol.* Jest promotorem 19 rozpraw doktorskich, recenzentem kilkunastu prac doktorskich i rozprawy habilitacyjnej oraz kierownikiem specjalizacji 30 lekarzy i magistrów rehabilitacji ruchowej/fizjoterapii. Był opiekunem

ponad 100 prac magisterskich w zakresie fizjoterapii, pedagogiki terapeutycznej i pielęgniarstwa. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi wzorową pracę w Służbie Zdrowia, Honorowa Odznaka Miasta Łodzi i odznaczenia resortowe. Odznaczenia zagraniczne: Order Wyzwolenia Republiki Wietnamu Południowego, Medal Przyjaźni Demokratycznej Republiki Wietnamu.

MAŁGORZATA DOMAGALSKA-SZOPA

Fizjoterapeutka z wieloletnim stażem, specjalista fizjoterapii. W 1992 r. uzyskała stopień: dr kultury fizycznej Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, a w 2015 r. decyzją Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Ślą-

skiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach uzyskała tytuł: dr hab. nauk o zdrowiu. Od 2003 pracuje na stanowisku adiunkta Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach i jest Kierownikiem Zakładu Fizjoterapii Wieku Rozwojowego. Pracuje także na stanowisku specjalisty fizjoterapii w Centrum Pediatrii Jana Pawła II w Sosnowcu na Oddziale Neurorehabilitacji oraz jest właścicielem Centrum Rehabilitacyjno-Medycznego NEUROMed. sc. Katowice. Jest autorką wielu wystąpień na zjazdach i konferencjach naukowych oraz wielu oryginalnych artykułów naukowych z dziedziny nauk medycznych opublikowanych w piśmiennictwie krajowym i zagranicznym. Jest także recenzentem prac naukowych w renomowanych czasopismach międzynarodowych. Autorka 9 podręczników przeznaczonych głównie dla studentów fizjoterapii i fizjoterapeutów. Na uwagę zasługuje tu opracowanie skryptu dla studentów fizjoterapii „Postępowanie usprawniające w mózgowym porażeniu dziecięcym” (SUM w Katowicach, 2018). Jest członkiem Krajowej Rady Fizjoterapeutów, Przewodniczącą Komisji Edukacji Przeddyplomowej i Egzaminu Fizjoterapeutycznego oraz Przewodniczącą Zespołu Tematycznego ds. Jakości i Monitorowania Procesu Fizjoterapii. W wyniku prac KE został opracowany projekt Standardów Kształcenia na 5-letnich studiach na kierunku Fizjoterapia. W wyniku prac ZJMF opracowano „Rekomendacje do Oceny Funkcjonalnej w Wieku Rozwojowym”. Jest członkiem Państwowej Komisji Egzaminacyjnej przeprowadzającej Państwowy Egzamin Specjalizacyjny Fizjoterapeutów. Umiejętności zawodo-

we doskonaliła na licznych kursach w zakresie fizjoterapii, uzyskując międzynarodowy certyfikat, z których najważniejsze to: Basic Course in Neurodevelopmental Treatment-Bobath, The Extension Course In Neurodevelopmental Treatment-Bobath, Neurodevelopmental Treatment Baby Course, The Refresher Course In Neurodevelopmental Treatment-Bobath, Metoda P. Hanke, Kursy Metody Halliwick A,B,C, Basic Course In Neurodevelopmental Treatment-Bobath, Prechtl's Method on the Quantitative Assessment of General Movements, 2009. Test of infant motor performance (TIMP, 2018).

JOLANTA DUDEK

Dr n. o kult. fiz.; absolwentka Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie kierunku wychowanie fizyczne i rehabilitacja ruchowa. Jest wykładowcą z wieloletnim stażem, specjalizującym się w zakresie medycyny fizykalnej/fizykoterapii. Obecnie pracuje w Krakowskiej Wyższej Szkole Promocji Zdrowia w Krakowie oraz Podhalańskiej Państwowej Uczelni zawodowej w Krakowie. Jest autorką wielu artykułów dotyczących zastosowania nowoczesnych czynników fizykalnych w terapii różnych schorzeń.

† ANNA GADOWSKA-CICHA

Dr n. med.; pracowała w Katedrze i Oddziale Klinicznym Chorób Wewnętrznych, Angiologii i Medycyny Fizykalnej SUM w Katowicach. Była specjalistą w dziedzinie chorób wewnętrznych. Główny nurt jej zainteresowań

naukowych obejmował problemy związane z etiologią i patogenezą choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy, a także z chorobami zapalnymi jelit. Była autorem bądź współautorem wielu prac opublikowanych w czasopismach krajowych i zagranicznych, a także współautorem książek o problematyce dotyczącej zastosowania medycyny fizykalnej w praktyce klinicznej. Swoje prace prezentowała na wielu zjazdach i kongresach w kraju i za granicą. Była członkiem polskich i zagranicznych towarzystw naukowych.

JOANNA GMYREK

Dr n. med.; jest adiunktem badawczo-dydaktycznym Katedry i Oddziału Klinicznego Chorób Wewnętrznych, Angiologii i Medycyny Fizykalnej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach. Pracuje również

w Poradni Kardiologicznej Szpitala Specjalistycznego nr 2 w Bytomiu. Jest specjalistą w dziedzinie chorób wewnętrznych, kardiologii oraz angiologii. W Klinice prowadzi zajęcia dydaktyczne: ćwiczenia, wykłady i seminaria dla studentów Wydziału Nauk Medycznych w Zabrze. Jest autorką i współautorką wielu publikacji naukowych w czasopismach krajowych i zagranicznych, rozdziałów książkowych i monografii. Jest członkiem Europejskiego i Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego. Jej aktualne zainteresowania zawodowe obejmują ultrasonokardiografię oraz elektrokardiologię nieinwazyjną.

ANNA GNIATKOWSKA- NOWAKOWSKA

Dr n. med.; specjalista neurologii dziecięcej, NZOZ Centrum Neurologii Dziecięcej i Leczenia Padaczki. Absolwentka Akademii Medycznej w Krakowie na Wydziale Lekarskim, który

ukończyła w 1984 r. Po rocznym stażu w Kielcach podjęła pracę w 1985 r. w Wojewódzkim Specjalistycznym Szpitalu Dziecięcym w Kielcach na stanowisku asystenta w filii Krakowskiej AM na Oddziale Hematologiczno-Onkologicznym, gdzie zrobiła I° z pediatrii (1988 r.). W latach 1988–1992 pracowała na stanowisku asystenta w Klinice Neurologii Dziecięcej Centrum Zdrowia Dziecka. W 1992 r. uzyskała II° specjalizacji z neurologii dziecięcej. W latach 1992–2007 pracowała w Wojewódzkim Szpitalu Dziecięcym w Kielcach, prowadząc Poradnię Neurologii Dziecięcej i konsultując oddziały szpitalne. W 2007 r. założyła własny Gabinet Neurologii Dziecięcej, a potem NZOZ, gdzie pracuje do dziś. W 1999 r. obroniła pracę doktorską w AM Lublinie, w 2007 r. uzyskała certyfikat z Epileptologii. Publikuje wiele artykułów w czasopismach polskich i zagranicznych, uczestniczy czynnie w polskich i międzynarodowych konferencjach, a także w wielu badaniach naukowych.

STANISŁAW GÓZDŹ

Prof. dr hab. n. med. Urodził się 25.11.1948 r. w Kielcach. Studiował na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Białymstoku, gdzie w 1974 r. uzyskał dyplom lekarza medycyny. Jest specjalistą I° w dziedzinie

neurologii, medycyny społecznej i radioterapii oraz II° w dziedzinie chemioterapii nowotworów oraz onkologii klinicznej. Jest budowniczym i pierwszym dyrektorem Świętokrzyskiego Centrum Onkologii w Kielcach, w którym pełni również funkcję kierownika Kliniki Onkologii Klinicznej. Pracuje także na stanowisku kierownika Katedry Onkologii Collegium Medicum Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Jest Konsultantem Wojewódzkim w dziedzinie Onkologii Klinicznej. Autor i współautor wielu publikacji naukowych i opracowań głównie z zakresu onkologii klinicznej i epidemiologii nowotworów złośliwych. Członek krajowych towarzystw naukowych, zespołów eksperckich i rad naukowych (m.in. członek Rady Naukowej przy Ministrze Zdrowia, Wiceprezes Zrzeszenia Publicznych Centrów i Instytutów Onkologii, Członek Rady Naukowej Centrum Onkologii, Instytut Marii Skłodowskiej Curie w Warszawie).

MONIKA GRYGOROWICZ

Dr hab. n. o zdr.; adiunkt w Zakładzie Fizjoterapii Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu. Fizjoterapeutka, trenerka przygotowania motorycznego, była reprezentantka Polski w piłce

nożnej kobiet, wielokrotna mistrzyni kraju w tej dyscyplinie. Przewodnicząca Grupy Badawczo-Naukowej do spraw Piłki Kobiecej, Wiceprzewodnicząca Komisji do spraw Piłkarstwa Kobiecego i członkini Zespołu Medycznego w Polskim Związku Piłki Nożnej. Pełni także funkcję Przewodniczącej Zespołu do spraw Fizjoprofilaktyki przy Krajowej Radzie Fizjoterapeutów oraz Przewodniczącej Grupy Tematycznej do spraw Fizjoterapii w Sporcie w Krajowej Izbie Fizjoterapeutów. Kieruje również pracami Zespołu Nauk o Sporcie w Rehasport Clinic FIFA Medical Centre of Excellence. Ekspertka Unii Europejskiej w zakresie programu Erasmus Sport+. Naukowo zajmuje się zagadnieniami z zakresu profilaktyki urazów sportowych, fizjoterapii sportowej

i medycyny futbolu. Autorka publikacji i uczestniczka wielu międzynarodowych konferencji naukowych. Szeroko współpracując z różnorodnymi grupami ekspertów (trenerów, lekarzy, fizjoterapeutów) i decydentów (rodziców, działaczy sportowych, urzędników), stara się zmieniać *status quo* sportowej, zwłaszcza piłkarskiej rzeczywistości w kwestii propagowania zdrowego uczestnictwa zawodniczek i zawodników we współzawodnictwie sportowym dzieci, młodzieży i dorosłych. Do kontaktu i współpracy zaprasza każdego.

MAGDALENA HAGNER-DERENGOWSKA

Dr hab. n. o zdr.; profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w Katedrze Kultury Fizycznej. Prorektor oraz Pełnomocnik Rektora do spraw Kierunku Fizjoterapia, Przewodnicząca Komisji do spraw Jakości

Kształcenia, Profesor Uczelni w Bydgoskiej Szkole Wyższej. Konsultant Wojewódzki do spraw fizjoterapii dla województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2015–2020. Wiceprezes Oddziału Kujawsko-Pomorskiego PTF oraz Polskiego Towarzystwa Rehabilitacji. Członkini Zespołu do spraw Kształcenia Przeddyplomowego oraz Państwowego Egzaminu Fizjoterapeutycznego oraz Zespołu do spraw Nauki przy Krajowej Radzie Fizjoterapeutów. Promotor prac licencjackich, magisterskich oraz doktorskich. Autorka wielu publikacji naukowych oraz uczestniczka wielu staży zagranicznych w Europie, Australii, USA oraz Ameryce Południowej, współpracuje klinicznie, badawczo oraz naukowo z wieloma zagranicznymi Uniwersytetami. Wieloletni opiekun studentów anglojęzycznych w programie Erasmus. Specjalista fizjoterapii oraz trener Nordic Walking International Nordic Walking Association. Fizjoterapeutka w Szpitalu Uniwersyteckim nr 1 im. A. Jurasza w Bydgoszczy oraz w Klinice Medpharma w Starogardzie Gdańskim. Absolwentka studiów Podyplomowych w zakresie Zarządzania w Ochronie Zdrowia oraz Zarządzania Projektami Badawczo-Rozwojowymi. Uczestniczka oraz prelegent Międzynarodowych Konferencji Naukowych, recenzent rozpraw doktorskich oraz publikacji w czasopiśmie międzynarodowych. Naukowo zajmuje się tematyką fizjologii wysiłku fizycznego, biomechaniki oraz ergonomii, biotrybologii stawów, profilaktyki urazów sportowych, fizjoterapią w dysfunkcjach narządu ruchu oraz fizjoterapią pediatryczną i w wieku rozwojowym, obecnie

badawczo oraz klinicznie zajmuje się rehabilitacją pacjentów po przebytej chorobie Covid-19.

MAGDALENA HERTEL

Absolwentka kierunku Fizjoterapia na Uniwersytecie Medycznym w Łodzi, studiów podyplomowych na kierunku pedagogicznym oraz kierunku marketing i strategii marketingowe w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Była fizjoterapeutka Reprezentacji

Polski kadetów w Piłce Siatkowej, w Szkole Mistrzostwa Sportowego Polskiego Związku Piłki Siatkowej w Spale, współpracowała z Reprezentacją Polski Juniorów w Piłce Siatkowej oraz z zawodnikami klubów ligowych piłki siatkowej. Siedem lat pracy jako konsultant medyczny w wiodącej firmie produkującej urządzenia do fizjoterapii, odpowiedzialna za wprowadzanie nowych produktów na rynek Polski oraz szkolenie fizjoterapeutów. Prowadzi własną praktykę fizjoterapeutyczną, pracując wieloma technikami i metodami – od technik manualnych po innowacyjną fizykoterapię. Od lat zajmuje się wprowadzaniem innowacyjnych produktów medycznych do fizjoterapii na rynek polski, oceniając ich potencjał oraz skuteczność. Współpracuje z wieloma fizjoterapeutami w Polsce i na świecie, wspierając rozwój oraz skuteczność pracy w gabinecie fizjoterapii. Autorka i współautorka wielu publikacji i artykułów naukowych, wykładów oraz prezentacji na temat nowoczesnych rozwiązań terapeutycznych.

ELIZABETH HOLEY

Profesor Liz Holey jest obecnie Prodziekanem School of Health and Social Care posiadającej ponad 11000 studentów. Praktykowała jako fizjoterapeuta w szpitalach w Yorkshire i Norfolk oraz prowadziła prywatną

praktykę. Specjalizuje się w zaburzeniach mięśniowo-szkieletowych oraz w masażu łącznotkankowym. Pracowała także jako nauczyciel akademicki w szkołach fizjoterapii w Bradford, Leeds, Norwich, York i Teesside. Opublikowała szereg prac na temat masażu łącznotkankowego w Wielkiej Brytanii i w innych krajach. Jest współautorem pierwszego podręcznika opartego na dowodach o terapiach tkanki miękkiej. Jest strate-

gicznym rzecznikiem Allied Health Professions (North East) NHS North of England, Strategic Health Authority oraz jest członkiem Department of Health's Strategic Allied Health Professions Leadership. Jest także specjalistą międzynarodowej edukacji zdrowotnej, międzyzawodowego kształcenia oraz masażu łącznotkankowego. Jest profesorem wizytującym Health Professions Council oraz członkiem Higher Education Academy.

LESZEK JAGODZIŃSKI

Dr n. med., specjalista chorób wewnętrznych oraz medycyny pracy, obecnie w trakcie specjalizacji z zakresu geriatry. Lekarz z wieloletnim stażem klinicznym. Od 8 lat adiunkt Katedry i Oddziału Klinicznego Cho-

rób Wewnętrznych, Angiologii i Medycyny Fizykalnej w Bytomiu Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach. Autor licznych wystąpień na zjazdach i konferencjach naukowych, publikacji naukowych oraz rozdziałów w książkach. Główny nurt jego zainteresowań naukowych obejmuje zagadnienia oddziaływania czynników fizycznych i środowiskowych na czynność układu krążenia, ze szczególnym uwzględnieniem regulacji wegetatywnej. Członek m.in. Polskiego Towarzystwa Lekarskiego i Towarzystwa Internistów Polskich. Jego aktywność zawodowa poza pracą naukową i dydaktyczną obejmuje m.in. zagadnienia dotyczące zarządzania służbą zdrowia – od 9 lat pełni funkcję Kierownika Zespołu Poradni Specjalistycznych przy Szpitalu Specjalistycznym nr 2 w Bytomiu. Aktywnie działający na rzecz środowiska lekarskiego – od trzech kadencji delegat do Śląskiej Izby Lekarskiej.

SŁAWOMIR JANDZIŚ

Dr n. o kult. fiz., specjalista fizjoterapii. Od 20 lat kieruje Zakładem Rehabilitacji w Szpitalu Miejskim w Rzeszowie, adiunkt na Wydziale Medycznym Uniwersytetu Rzeszowskiego. Autor 32 publikacji naukowych oraz

2 monografii dotyczących historii rehabilitacji i fizjoterapii. Prezes Oddziału Podkarpackiego PTF, członek władz krajowych PTF. Prowadzi aktywną działalność szkoleniową i organizacyjną na rzecz rozwoju fizjoterapii i fizjoterapeutów w woj. podkarpackim.

MAREK JÓZWIĄK

Profesor medycyny. Ukończył Akademię Medyczną im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu. Jest kierownikiem Katedry i Kliniki Ortopedii i Traumatologii Dziecięcej Uniwersytetu Medycznego im. Karola Mar-

cinkowskiego w Poznaniu oraz kierownikiem Centrum Technologicznie Wspomaganej Rehabilitacji dla Dzieci. Specjalista ortopedii i rehabilitacji medycznej. Główne zainteresowania naukowe: mózgowie porażenie dziecięce, wady wrodzone układu mięśniowo-szkieletowego, rozwojowe zwichnięcie stawu biodrowego, zagadnienie biodra bolesnego u dzieci oraz biomechanika narządu ruchu i rozwoju funkcjonalnego człowieka. Dotychczasowe publikacje obejmują zagadnienia mózgowego porażenia dziecięcego, patologii stawu biodrowego w mózgowym porażeniu dziecięcym, biomechaniki ruchu, wad wrodzonych. Był członkiem zarządu American Academy on Cerebral Palsy and Developmental Medicine; obecnie jest członkiem zarządu European Academy of Childhood Disability. Jest jednym z założycieli i obecnie I Zastępcą Prezesa Polskiej Akademii Niepełnosprawności Dziecięcej (PANDa).

EWA KAMIŃSKA

Dr n. o kult. fiz., specjalista w dziedzinie fizjoterapii; absolwentka Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu na kierunku rehabilitacji ruchowej i studiów doktoranckich AWF

w Poznaniu. Starszy wykładowca Zakładu Kinezyterapii i Fizjoterapii Wieku Rozwojowego w macierzystej uczelni, aktywny fizjoterapeuta. Ponadto vice prezes Oddziału Wielkopolskiego Polskiego Towarzystwa Fizjoterapii, sekretarz Zarządu Polskiego Stowarzyszenia Specjalistów Fizjoterapii, członkini Głównego Sądu Koleżeńckiego Polskiego Towarzystwa Fizjoterapii. Odznaczona Złotą Odznaką Polskiego Towarzystwa Fizjoterapii. Autorka publikacji w dziedzinie fizjoterapii. Obszary zainteresowań naukowo-badawczych: zaburzenia i profilaktyka dolegliwości układu mięśniowo-szkieletowego w różnych okresach ontogeny oraz usprawnianie w przypadku schorzeń ortopedycznych, pooperacyjnych i pourazowych szczególnie w obrębie stawów i tkanek miękkich kończyny dolnej.

KRZYSZTOF KASSOLIK

Dr hab. n. o kult. fiz. (2016 r.); absolwent Medycznego Studium Zawodowego Wydziału fizjoterapii i Wydziału Rehabilitacji Ruchowej Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Od 1983 r. do chwili obecnej

nauczyciel masażu leczniczego. Od 1985 r. pracownik naukowo-dydaktyczny Katedry Fizjoterapii Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Od 1992 r. doktor nauk z zakresu kultury fizycznej. Specjalista w dziedzinie fizjoterapii. Absolwent kursu Masażu Łącznotkankowego i Drenażu Limfatycznego. Autor ponad 150 prac dotyczących masażu i opracowania podstaw teoretycznych masażu tensegracyjnego. Współredaktor podręcznika „Rehabilitacja w pielęgniarstwie” i współautor książki „Fizjoterapia kliniczna”, „Fizjoterapia w chorobach układu moczowo-płciowego” i „Masaż tensegracyjny”. Jest współtwórcą koncepcji wykorzystywania zasady tensegracji w masażu. Przewodniczący sekcji Masażu Medycznego przy PTF.

ALEKSANDRA KAWCZYK-KRUPKA

Prof. dr hab. n. med.; profesor badawczo-dydaktyczny w Katedrze i Oddziale Klinicznym Chorób Wewnętrznych, Angiologii i Medycyny Fizykalnej SUM w Katowicach. Od 1993 r. pracuje też w Szpitalu Specjalistycznym Nr 2

w Bytomiu, gdzie uzyskała specjalizację z zakresu chorób wewnętrznych, angiologii oraz balneologii i medycyny fizykalnej. Główne zainteresowania naukowe: metody fizykalne, w tym diagnostyka i terapia fotodynamiczna. Na podstawie tych badań w 1998 r. uzyskała stopień doktora n. med., w 2012 r. doktora hab. n. med., a w 2019 r. tytuł naukowy prof. n. med. Jej dorobek naukowy obejmuje autorstwo 279 publikacji, w tym 146 pełnych prac i 121 streszczeń, 53 publikacje w czasopismach z listy filadelfijskiej o łącznym IF=142,223 i punktacji MNiSW 3150 pkt. Była Sekretarzem Zarządu European Platform of Photodynamic Medicine oraz Sekretarzem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Angiologicznego. W związku ze swoim zaangażowaniem w proces kształcenia studentów na Śląsku uchwałą Rektora Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach została wybrana na Przewodniczącą Podzespołu do spraw Jakości Kształcenia dla Kierunku

Lekarskiego SUM. W ślad za tym odebrała nominację z rąk Konferencji Rektorów Akademickich Uczelni Medycznych na członka Uniwersyteckiej Komisji ds. Jakości Kształcenia na Kierunku Lekarskim na kadencję 2021–2024. Otrzymała liczne nagrody i wyróżnienia, m.in. „Nagrodę w Konkursie Młodych Naukowców” (XXVI General Assembly of URSI Toronto, Kanada), Nagrodę Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej za działalność naukową, wielokrotne nagrody Rektora SUM za działalność naukową i dydaktyczną oraz Złoty Krzyż Zasługi za zasługi w działalności na rzecz ochrony zdrowia publicznego (2021 r.).

WOJCIECH KIEBZAK

Dr hab. n. o zdr.; prof. UJK; specjalista rehabilitacji ruchowej; jest absolwentem studiów z zakresu zarządzania ochroną służby zdrowia, honorowym członkiem PTF, Konsultantem Wojewódzkim w dziedzinie Fi-

zjoterapii, Rzecznikiem Dyscyplinarnym KIF. Obecnie pracuje jako profesor Instytutu Nauk o Zdrowiu, CM UJK oraz jako kierownik Działu Fizjoterapii i konsultant naukowo-kliniczny w WSZ w Kielcach. Ukończył szkolenia z wielu metod terapeutycznych, w tym z metody Vojty, w Monachium, pod kierunkiem Profesora Vaclava Vojty. Jest autorem programów studiów wyższych z zakresu fizjoterapii. Był członkiem czterech kadencji ZG PTF, jako skarbnik był członkiem ZG PSSF. Brał udział w pracach AOTM oraz Zespołu Ekspertów CMKP, pracuje jako biegły sądowy. Jest członkiem Rad Naukowych wielu konferencji, Ogólnopolskiej Fundacji Promyk Słońca oraz czasopism „Studia Medyczne” i „Fizjoterapia Polska”, pełni funkcję Executive Editor w „Polish Annals of Medicine”. Główne zainteresowania kliniczne i naukowe to diagnostyka oraz terapia zaburzeń centralnej koordynacji. W swoim dorobku ma trzy monografie, ponad 100 publikacji oraz wystąpień w kraju i za granicą, jest inicjatorem powstania oraz głównym autorem Kodeksu Etycznego Fizjoterapeuty Rzeczypospolitej, współautorem Kodeksu Etyki Nauczyciela Akademickiego UJK. Odbił staże kliniczno-naukowe – The Children’s Hospital, Affiliate of Vilnius University. Organizator IX edycji Konferencji Naukowej „Pomóżmy lepiej żyć”. Członek Rady Społecznej XXI WSzUR. Inicjator idei „Kształcenia na miarę możliwości” przy MEiN oraz autor wystąpień medialnych z inicjatywami propagowania skutecznych form diagnostyki, profilaktyki i leczenia schorzeń narządu ru-

chu. Za swoje zaangażowanie został wyróżniony min. odznaczeniami państwowymi – Brązowym i Srebrnym Krzyżem Zasługi, resortowym – medalem KEN, Certificate of Excellence in Reviewing, Elsevier oraz nagrodami Rektora UJK.

KRZYSZTOF S. KLUKOWSKI

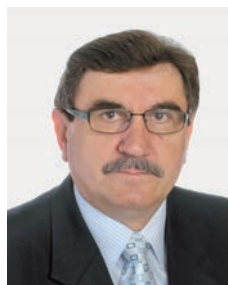
Prof. dr hab. n. med.; studia – Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi (1969), Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie (1971); specjalista medycyny lotniczej, sportowej i rehabilitacji medycznej; działalność

naukowa – fizjologia wysiłku, odnowa biologiczna, zespoły przeciążeniowe kręgosłupa, promocja zdrowia; kierownik Katedry Fizjoterapii Wydziału Rehabilitacji AWF Warszawa (2007–2010); szef Rady Programowej kierunku fizjoterapia Puławskiej Szkoły Wyższej (2007–2009); wykładowca w Wyższej Szkole Fizjoterapii we Wrocławiu (2011–2014); nauczyciel akademicki na Wydziale Fizjoterapii w Olsztyńskiej Szkole Wyższej im. J. Rusieckiego (2010–2011; 2014–2019); odznaczenia – krzyż oficerski i kawalerski OOP, Złota Odznaka Polskiego Towarzystwa Fizjoterapii (2018), Medal za Zasługi dla Rozwoju Rehabilitacji (wyróżnienie Wydziału Rehabilitacji AWF J. Piłsudskiego 2019). inne – członek honorowy Polskiego Towarzystwa Medycyny Sportowej (2013); doktor honoris causa AWF we Wrocławiu (2013) i AWF w Warszawie (2021). Obecnie na emeryturze.

ANDRZEJ KOTEŁA

Dr hab. n. med., prof. UKSW. Pracuje w Klinice Ortopedii, Traumatologii i Medycyny Sportowej Centralnego Szpitala Klinicznego MSWiA w Warszawie. Od 2019 r. Kierownik Kierunku Lekarskiego Wydziału Medycznego Collegium Medicum Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Jest autorem i współautorem licznych artykułów naukowych w czasopiśmie krajowych i zagranicznych, rozdziałów w monografiach oraz wielu doniesień zjazdowych.

IRENEUSZ KOTEŁA

Prof. dr hab. med., specjalista ortopeda traumatolog. W 1983 r. ukończył Akademię Medyczną im. M. Kopernika w Krakowie. Pracował m.in. przez kilkanaście lat w Dąbrowie Tarnowskiej i Tarnowie jako Ordynator

Oddziału Urazowo-Ortopedycznego. Od 2010 r. jest Kierownikiem Kliniki Ortopedii i Traumatologii Centralnego Szpitala Klinicznego MSWiA w Warszawie. Wykładowca CM UJK w Kielcach. Główne zainteresowania zawodowe i badawcze to: 1) Leczenie operacyjne (alloplastyka) zmian zwyrodnieniowych dużych stawów, 2) Zastosowanie biomateriałów w ortopedii, 3) Leczenie urazów narządu ruchu. Jest autorem ponad 200 artykułów w czasopiśmie krajowych i zagranicznych, 5 rozdziałów w monografiach oraz licznych doniesień konferencyjnych krajowych i zagranicznych.

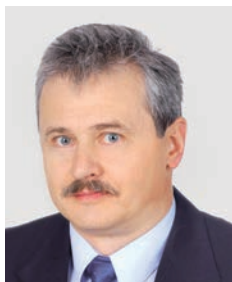

TOMASZ KOTWICKI

Profesor dr hab. n. med. Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu, specjalista ortopedii i traumatologii, kierownik Pracowni Chorób Kręgosłupa w Katedrze Ortopedii i Traumatologii Dziecięcej.

Dr hab. med. Tomasz Kotwicki, prof. UM, od początku wiązał swoje zainteresowania naukowe i zawodowe z zagadnieniami ortopedii dziecięcej, w szczególności idiopatycznymi, wrodzonymi i neurogennymi skrzywieniami kręgosłupa, rozwojową dysplazją stawu biodrowego, wrodzonymi zniekształceniami stóp, zagadnieniami badań przesiewowych w ortopedii dziecięcej, profilaktyką zniekształceń narządu ruchu u dzieci i młodzieży. Opublikował 50 prac naukowych w renomowanych pismach międzynarodowych oraz liczne w pismach krajowych. Prowadził badania we współpracy z katedrami polskimi i instytucjami naukowymi zagranicznymi (Francja, Włochy, Niemcy, Grecja, Hiszpania, Japonia, USA), efektem czego są wspólne publikacje. Jest kierownikiem grantów badawczych, uczestnikiem projektów naukowych europejskich, aktywnym członkiem międzynarodowych towarzystw naukowych: SOSORT – Society on Scoliosis Orthopedic and Rehabilitation Treatment (Prezydent 2009/2010), IRSSD – International Research Society on Spinal Deformities (Board 2006-2012) oraz towarzystw krajo-

wych: Polskie Towarzystwo Ortopedyczne i Traumatologiczne, Polskie Towarzystwo Rehabilitacji, Polskie Towarzystwo Chirurgii Kręgosłupa.

IRENEUSZ M. KOWALSKI

Prof. dr hab. med.; kierownik Katedry i Kliniki Rehabilitacji, Wydział Nauk Medycznych, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, członek Komisji Bioetycznej oraz członek Rady Programowej Wydziału Nauk

Medycznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, członek Senackiej Komisji Etyki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, członek zespołu ekspertów przy Ministrze Zdrowia w opracowaniu programu „Profilaktyka wad postawy u dzieci i młodzieży w środowisku nauczania i wychowania”, członek Państwowej Komisji Egzaminacyjnej w dziedzinie rehabilitacji medycznej, członek zespołu ekspertów medycznych Polskiej Komisji Akredytacyjnej, redaktor naczelny Polish Annals of Medicine, redaktor Journal of Elementology (Lista Philadelfijska – Impast Factor – 0,354), członek Rady Naukowej The Journal of Spine Surgery, członek Zespołu Konsultantów Polish Journal of Rehabilitation Research, konsultant naukowy Ogólnopolskiego Informatora Osób Niepełnosprawnych, kierownik czterech projektów badawczych Komitetu Badań Naukowych i Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, wykonawca trzech projektów w ramach Unii Europejskiej, autor ponad 250 artykułów naukowych i 3 podręczników akademickich. Wyróżniony: zamieszczony w *Who is Who w Polsce*, Verlag fur Personenezyklopedien, Schweiz. Zamieszczony w *Who's Who in The World*, 21st Edition, NJ, USA; Srebrny Krzyż Zasługi – za zasługi w pracy naukowej i dydaktycznej, za działalność społeczną.

Przynależność do organizacji naukowych i pełnione funkcje: Polskie Towarzystwo Rehabilitacji – przewodniczący ośmiu kadencji Oddziału Warmińsko-Mazurskiego i członek Zarządu Głównego, International Society of Physical and Rehabilitation Medicine, Baltic & North Sea Forum on Physical and Rehabilitation Medicine – członek Komitetu Naukowego, Society on Scoliosis Orthopedic and Rehabilitation Treatment, Polska Grupa Society on Scoliosis Orthopedic and Rehabilitation Treatment – założyciel, Polskie Towarzystwo Ortopedyczno-Traumatologiczne, Sekcja Spondyloortopedii, Polskie Towarzystwo Chirurgii Kręgosłupa.

MACIEJ KRAWCZYK

Dr hab. n. med.; specjalista fizjoterapii, absolwent Wydziału Rehabilitacji AWF J. Piłsudskiego. Nauczyciel akademicki i klinicysta od 30 lat. Kierownik zespołu fizjoterapii II Kliniki Neurologii IPiN. Prezes Krajowej Rady Fi-

zjoterapeutów pierwszej kadencji. W 2000 r. obronił pracę doktorską pt. „Możliwości motoryczne chorych po udarze mózgu”, która była wynikiem badań prowadzonych z chorymi w okresie ostrym w Klinice Neurologii CSK AM w Warszawie, gdzie pracował w latach 1991–1999. Od 1999 r. zatrudniony w II Klinice Neurologii IPiN, początkowo jako współorganizator nowo tworzonego Oddziału Rehabilitacji Neurologicznej, a następnie Kierownik Zespołu Fizjoterapii. Tutaj uzyskał w 2003 r. specjalizację z fizjoterapii. Jest autorem oraz współautorem kilkudziesięciu oryginalnych publikacji, opracowań i wytycznych w zakresie fizjoterapii dorosłych chorych po ogniskowych uszkodzeniach ośrodkowego układu nerwowego. Był kierownikiem Grantu Ministerstwa Nauki i Informatyzacji, kierownikiem ekspertyz prowadzonych na zlecenie Ministra Zdrowia i Narodowego Funduszu Zdrowia oraz głównym wykonawcą w kilku badaniach statutowych. Poprowadził ponad sto autorskich szkoleń podyplomowych dla fizjoterapeutów, pielęgniarek i neurologów na temat fizjoterapii chorych po udarach mózgu. Przedmiotem zainteresowań naukowych i klinicznych dra Macieja Krawczyka jest szeroko rozumiana neurologia odtwórcza i nauczanie motoryczne po ogniskowych uszkodzeniach mózgu.

JOLANTA KRUKOWSKA

Dr n. med.; specjalista w zakresie rehabilitacji ruchowej/fizjoterapii i adiunkt Kliniki Rehabilitacji i Medycyny Fizykalnej I Katedry Rehabilitacji Uniwersytetu Medycznego w Łodzi.

Jest współorganizatorem utworzenia ww. Kliniki i funkcjonowania jej w obecnych strukturach Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego im. WAM – Centralnego Szpitala Weteranów w Łodzi oraz współorganizatorem uzyskania przez Klinikę akredytacji w zakresie specjalizacji z Fizjoterapii dla magistrów rehabilitacji ruchowej/fizjoterapii. Wielolet-

nie doświadczenie zawodowe przekazuje na zajęciach dydaktycznych studentom Oddziału Fizjoterapii Wydziału Wojskowo-Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. Podstawowa problematyka działalności naukowej dotyczy: 1. wpływu metod fizykalnych na powrót sprawności funkcjonalnych, utraconych w wyniku chorób i uszkodzeń ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego, w których dochodzi do utraty kontroli napięcia mięśniowego, postawy ciała, równowagi i ich zaburzeń. 2) wielokierunkowej analizy wyników badań i oceny stosowanych metod, które ułatwiają opracowanie i wdrożenie nowoczesnego, specjalistycznego leczenia rehabilitacyjnego i profilaktyki niepełnosprawności. Z powyższych dziedzin opublikowała ponad 48 artykułów w czasopismach naukowych (w tym prace oryginalne, przeglądowe, komunikaty zjazdowe, rozdziały w podręcznikach i skryptach). Najważniejsze prace zostały opublikowane w: Neurol. Neurochir. Pol., Otolaryngologia Polska, Reumatologia Polska, Pol. Merk. Lek., Fizjoterapia, Acta Balneologica, Postępy Rehabilitacji. Jest opiekunem i recenzentem wielu prac dyplomowych (około 12 licencjackich i ponad 46 magisterskich) w zakresie fizjoterapii i pedagogiki terapeutycznej oraz kierownikiem specjalizacji 3 magistrów rehabilitacji ruchowej/ fizjoterapii.

JOLANTA KUJAŁA

Prof. dr hab. n. med.; lekarz specjalista rehabilitacji medycznej; od 2005 kierownik Katedry Rehabilitacji i Kliniki Rehabilitacji Medycznej UM w Łodzi; od 2019 członek Rady Naukowej UM w Łodzi i Rady Naukowej

w Dyscyplinie Nauk o Zdrowiu, 2021–2025 członek Rady Naukowej Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi, 2020–2024 Dziekan Wydziału Nauk o Zdrowiu i członek Senatu UM w Łodzi. Ponad 220 publikacji naukowych, w tym ponad 30 rozdziałów w monografiach. Główny nurt zainteresowań naukowych i zawodowych obejmuje: kompleksową rehabilitację w chorobach narządu ruchu, mechanizmy działania i zastosowanie metod fizykoterapii w rehabilitacji leczniczej, medycynę manualną, metody specjalne fizjoterapii i wykorzystanie wirtualnej rzeczywistości i sztucznej inteligencji we wspomaganiu diagnostyki i leczeniu dysfunkcji oraz zespołów bólowych kręgosłupa szyjnego, wdrożenie ICF do praktyki klinicznej i opis profilu funkcjonowania osób po urazach kręgosłupa z uszkodzeniem rdzenia kręgowego. Ważniejsze projekty: projekt „VRneck

SOLUTION – Innowacyjny system do diagnostyki, terapii i treningu zaburzeń funkcjonalnych i uszkodzeń części szyjnej i szyjno-piersiowej kręgosłupa” NCBiR, oś priorytetowa: IV; przewodnicząca Polskiej Grupy Badawczej w pierwszym światowym badaniu środowiskowym osób z uszkodzeniem rdzenia kręgowego; „International Spinal Cord Injury Community Survey (InSCI)” (2016-09-01–2018-04-30); kierownik Studiów doktoranckich prowadzonych na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Medycznego w Łodzi w ramach projektu pn. „Interdyscyplinarne studia doktoranckie w zakresie biopsychospołecznego modelu funkcjonowania człowieka w środowisku” (2018-05-01–2023-04-30); NCBiR, oś priorytetowa: III. Wielokrotnie nagradzana i wyróżniana za działalność naukowo-badawczą m.in.: złoty medal Międzynarodowych Targów Innowacji i Designu KIDE 2018 w Kaohsiung oraz Nagroda specjalna Chorwackiej Sieci Wynalazców i Croatia Inova za VRneck – wirtualne okulary do diagnostyki, terapii i treningu rehabilitacyjnego osób z dysfunkcją i uszkodzeniem części szyjnej kręgosłupa, nagroda główna ACADEMIA 2017 dla najlepszej książki akademickiej i naukowej „Medycyna Rodzinna”; Odznaka Honorowa za Zasługi dla Województwa Łódzkiego 2013, Medal Złoty za Długoletnią Służbę (2020). Prezes Polskiego Towarzystwa Rehabilitacji 2010–2016; Honorowy Członek PTReh od 2016; członek Komitetu Rehabilitacji, Kultury Fizycznej i Integracji Społecznej PAN od 2007, wiceprzewodnicząca KRKF i IS PAN 2011–2019, Przewodnicząca KRKF i IS PAN 2020–2023; członek: European Academy of Rehabilitation Medicine od 2017, International Society of Physical and Rehabilitation Medicine (ISPRM) od 2012; European Society of Physical and Rehabilitation Medicine od 2015, Executive Committee of European Society of Physical and Rehabilitation Medicine (EC ESPRM) 2015–2018; Head of the ESPRM Committee for Information and Communication 2015–2018; Delegat NRL do Sekcji i Rady Medycyny Fizykalnej i Rehabilitacji Europejskiej Unii Lekarzy Specjalistów – (UEMS PRM Section & Board) od 2010.

SEBASTIAN KWIATEK

Dr n. med.; specjalista w dziedzinie chorób wewnętrznych oraz angiologii. Obecnie jest zatrudniony w Oddziale Chorób Wewnętrznych, Onkologii i Gastroenterologii z Pododdziałem Kardiologii i Pododdziałem Angiologii Szpitala SP ZOZ Ministerstwa

Spraw Wewnętrznych i Administracji im. sierż. Grze-

gorza Załogi w Katowicach, gdzie pełni funkcję zastępcy ordynatora. Jego praca badawcza obejmuje tematykę diagnostyki i terapii fotodynamicznej nowotworów oraz endoskopii przewodu pokarmowego. Jego publikacje naukowe dotyczą szczególnie zjawiska biopsji optycznej, jako metody zwiększającej czułość dotychczasowych badań biopsyjnych.

ELŻBIETA LABON-RAJKOWSKA

Dr n. o zdr.; doktorat obroniony na Gdańskim Uniwersytecie Medycznym (tytuł rozprawy: „Skuteczność postępowania fizjoterapeutycznego w leczeniu nietrzymania moczu po zabiegach operacyjnych raka prostaty”). Specjalista fizjoterapii. Obecnie adiunkt i pracownik naukowo-dydaktyczny w Zakładzie Fizjoterapii Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego. W latach 2011–2015 Konsultant Wojewódzki w dziedzinie Fizjoterapii. W latach 2014–2015 Koordynator do spraw Fizjoterapeutów w Uniwersyteckim Centrum Klinicznym w Gdańsku. Autor i współautor licznych publikacji z zakresu fizjoterapii. Czynna uczestniczka konferencji i zjazdów naukowych. Udział w organizowanych kursach, szkoleniach i warsztatach z zakresu fizjoterapii. Opracowanie recenzji eksperckiej pt. „Wielowymiarowy model wsparcia i identyfikacji kompetencji zawodowych”. Model wypracowany i testowany przez Wojewódzki Urząd Pracy w Gdańsku. W ramach pracy pozauczelnianej współpraca z Uniwersyteciem III Wieku w Gdyni i Gdańsku (wykłady, warsztaty). Udział w kampanii „Co trzecia” Fundacji „Fly” (wykłady, warsztaty). Największym zainteresowaniem w pracy zawodowej są pacjenci z dysfunkcjami mięśniowo-powięziowymi, neurologicznymi oraz z zaburzeniami trzymania moczu – szczególnie mężczyźni, u których problem pojawia się w następstwie prostatektomii radykalnej, co znalazło potwierdzenie w pracach badawczych. Na konferencji w Zgorzelcu w 2013 r. nagrodzona nagrodą III stopnia za plakat dotyczący wykorzystania fizjoterapii w leczeniu nietrzymania moczu u mężczyzn. W 2015 r. otrzymała odznakę „Szkłałatnego serca”, nadaną przez Polskie Towarzystwo Walki z Kalcetwem przez o. w Jeleniej Górze. Członek Polskiego Stowarzyszenia Specjalistów Fizjoterapii, a także PTF oraz Prezes oddziału pomorskiego PTF.

WALDEMAR LASKOWSKI

Radca prawny od 2010 r. W latach 2006–2010 odbywał aplikację radcowską w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Lublinie. W 2006 r. ukończył podyplomowe studium przygotowania pedagogicznego. Doświadczenie zawodowe zdobywał w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwie Gospodarki, Ministerstwie Zdrowia oraz kancelariach prawnych. Prowadził zajęcia dydaktyczne z przedmiotów prawnych. Był współpracownikiem m.in. „Gazety Prawnej” i „Rzeczpospolitej”, gdzie publikował artykuły z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Od 2019 r. jest radcą prawnym w Krajowej Izbie Fizjoterapeutów. Posiada wieloletnie doświadczenie w obsłudze przedsiębiorców oraz organów administracji publicznej, ze szczególnym uwzględnieniem sporządzania, opiniowania i negocjacji umów handlowych oraz doradztwa prawnego w postępowaniach administracyjnych z szeroko rozumianego prawa medycznego. Posiada praktykę przed sądami powszechnymi, sądami administracyjnymi oraz Sądem Najwyższym.

WOJCIECH LATOS

Dr hab. n. med.; jest gastroenterologiem zatrudnionym w Szpitalu Specjalistycznym Nr 2 w Bytomiu, w Oddziale Klinicznym Chorób Wewnętrznych, Angiologii i Medycyny Fizykalnej. Pracując w Centralnej Pracowni Endoskopowej zajmuje się diagnostyką endoskopową przewodu pokarmowego z wykorzystaniem technik endosonograficznych i autofluorescencyjnych oraz specjalistyczną endoskopią zabiegową, ze szczególnym uwzględnieniem laserowej terapii fotodynamicznej. Prowadzi także Poradnię Gastroenterologiczną. W 1988 r. ukończył Wojskową Akademię Medyczną w Łodzi, uzyskał specjalizację IO (1992), a następnie II0 (1995) z zakresu chorób wewnętrznych. Specjalizację z gastroenterologii uzyskał w 1998 r. Równolegle do rozwoju zawodowego rozwijał i realizował swoją działalność naukową. Stopień doktora n. med. uzyskał w 2000 r. w Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi, a stopień naukowy doktora hab. n. med. w 2019 r.

w SUM w Katowicach. Działalność naukowa obejmuje autorstwo 101 oryginalnych prac naukowych i prac poglądowych o łącznej punktacji Impact Factor 65,166 oraz punktacji MEiN 1193, a także rozdziałów w podręcznikach, prac popularnonaukowych oraz doniesień zjazdowych międzynarodowych i krajowych. Dr hab. n. med. W. Latos za działalność naukową otrzymywał wielokrotne nagrody Rektora.

DANUTA LIETZ-KIJAK

Dr hab. n. med.; jest absolwentką Wydziału Lekarsko-Stomatologicznego Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie i studiów podyplomowych w zakresie Zdrowia Publicznego – Marketingu i Zarządzania

w Ochronie Zdrowia. Specjalistka w zakresie stomatologii ogólnej. Stopień Doktora Nauk Medycznych w zakresie stomatologii uzyskała w Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie, na Wydziale Stomatologii, broniąc rozprawę doktorską pt. „Regeneracja struktury kostnej tkanek okołowierzchołkowych po zastosowaniu magnetoledoterapii w przebiegu leczenia endodontycznego”. Stopień Doktora Habilitowanego Nauk Medycznych uzyskała na podstawie osiągnięcia naukowego „Zastosowanie metod fizykodiagnostycznych w rozpoznawaniu patologii jamy ustnej oraz wykorzystanie fizjoterapii w leczeniu i rehabilitacji powikłań i zaburzeń układu stomatognatycznego”. Jest Kierownikiem Zakładu Propedeutyki, Fizykodiagnostyki i Fizjoterapii Stomatologicznej Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie oraz Kierownikiem Poradni Stomatologii i Fizjoterapii Uniwersyteckiej Kliniki Stomatologicznej PUM w Szczecinie. Pełni funkcję Prezesa Sekcji Fizykodiagnostyki i Fizjoterapii Stomatologicznej PTF oraz jest Członkiem Polskiego Towarzystwa Stomatologicznego i Przedstawicielem Sądu Koleżeńskiego Polskiego Towarzystwa Dysfunkcji Narządu Żucia. Wielokrotnie była Członkiem Komitetów Naukowych i Organizacyjnych Sympozjów i Konferencji, a także Przewodniczącą XIII Komitetów Organizacyjnych Międzynarodowych Sympozjów Fizykodiagnostyki i Fizjoterapii Stomatologicznej i Medycznej „Stomatologia Nauką Interdyscyplinarną”. Jest Członkiem Rady Naukowej czasopism: Art of Dentistry, Asystentka i Higienistka Stomatologiczna, Sztuka implantologii, Dental Dialog. Została nagrodzona dziewięcioma nagrodami Rektora Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie

za dorobek naukowy i dydaktyczny. Jest opiekunem Studenckiego Koła Naukowego, którego członkowie czterokrotnie otrzymali stypendium Ministra Zdrowia za wybitne osiągnięcia naukowe. W zakresie kształcenia młodej kadry naukowej była promotorem trzech dysertacji. Rozwinęła swoje zainteresowania w zakresie fizykodiagnostyki, fizykoterapii i fizjoterapii układu stomatognatycznego. Przeprowadzone badania kliniczne w powyższym zakresie były motywacją do wprowadzenia nowych metod diagnostycznych i terapeutycznych z zastosowaniem metod fizykalnych. Kontynuuje rozważania i badania naukowe w zakresie diagnostyki i terapii fizykalnej z zastosowaniem aparatury medycznej, a także fizjoterapii, nieodłącznie związanej z procesem diagnostycznym i leczniczym w problematyce stomatologicznej. Badania te dotyczą ozonoterapii, krioterapii, biostymulacji laserowej, laserodiagnostyki, testów elektrycznych w badaniu czucia powierzchownego skóry części twarzowej czaszki, magnetostrymulacji, magnetoledoterapii, termografii i metody kinesio taping. Jest autorką 160 artykułów polskich i zagranicznych, 25 rozdziałów w pozycjach książkowych, 1 monografii w całości i 2 prac redaktorskich. Jest również autorką i współautorką 194 wystąpień, wygłoszonych na sympozjach oraz konferencjach polskich i międzynarodowych. Została odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotą Odznaką PTF, Odznaką za Zasługi dla Związku Kombatanów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych oraz Złotą Odznaką Towarzystwa Walki z Kalcem.

PAWEŁ LINEK

Dr hab.; prof. AWF Katowice; Specjalista fizjoterapii. Pracuje na stanowisku Profesora Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Kierownik Laboratorium Elastografii i Ultrasonografii

Narządu Ruchu oraz przewodniczy sekcji Metod Obrazowania w Fizjoterapii PTF. Wizytujący badacz Uniwersytetu w Southampton. Autor/współautor ponad 80 prac naukowych publikowanych w renomowanych czasopismach naukowych, a także recenzent ponad 130 prac badawczych dla uznanych czasopism medycznych. Członek komitetu redakcyjnego Asian Journal of Sports Medicine. Kierował również grantem naukowym finansowanym z Narodowego Centrum Nauki, który dotyczył oceny zmian w obrazie ultrasonograficz-

nym (grubości, elastyczności) mięśni brzucha u młodzieży ze skoliozą. W 2019 r. otrzymał stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dla Wybitnych Młodych Naukowców oraz został laureatem Śląskiej Nagrody Naukowej. Jego główne zainteresowania obejmują poszukiwanie nowych możliwości wykorzystania ultrasonografii obrazowej i elastografii fali poprzecznej w badaniach naukowych, a także propagowanie wykorzystania ultrasonografii obrazowej w codziennej pracy fizjoterapeuty.

ANNA LIPIŃSKA

Dr n. med.; absolwentka Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie. Od 1991 r. jest zatrudniona w Zakładzie Rehabilitacji Świętokrzyskiego Centrum Onkologii w Kielcach. Od 2007 r. zastępca kierownika. W 1999 r.

uzyskała I° specjalizacji w dziedzinie rehabilitacji ruchowej, a w 2003 r. – II°. Jest specjalistą rehabilitacji ruchowej. W 2010 r. na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej nt. „Skuteczność metody Kinesiology Taping w procesie usprawniania pacjentek po mastektomii” na Wydziale Lekarskim z oddziałem Lekarsko-Dentystycznym w Zabrze Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach uzyskała tytuł doktora nauk medycznych. Jest nauczycielem akademickim. Od 2003 r. wykładowca w Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach (obecnie Uniwersytet Jana Kochanowskiego) na Wydziale Nauk o Zdrowiu. Od 1994 r. aktywnie uczestniczy w pracach PTF. W latach 2003–2007 była Prezesem PTF Oddziału Świętokrzyskiego w Kielcach oraz członkiem Zarządu Głównego PTF. W okresie 2007–2011 sprawowała funkcję Wiceprezesa Oddziału Świętokrzyskiego, a obecnie jest sekretarzem. Ukończyła liczne kursy m.in.: PNF – kurs podstawowy i rozwijający, PNF w leczeniu skolioz, PNF w ortopedii, PTF w neurologii, Ortopaedic Medicine International OMI Cyriax, kurs Terapii Manualnej w Modelu Holistycznym dra A. Rakowskiego, kurs McKenzie Method, Kinesio Taping Method (część I i II), Kinesio Taping Trainer oraz Meridian Test and Clinical Application of Several Possibilities of Treatment.

JACEK LORKOWSKI

Dr hab. n. med., prof. MUM; specjalista ortopeda traumatolog, specjalizuje się m.in. w zagadnieniach związanych z ortopedią stóp. Ukończył Akademię Medyczną w Krakowie w 1991 r.

Pracował m.in. w Katedrze Anatomii Collegium Medicum UJ w Krakowie, Klinice Ortopedii Collegium Medicum UJ w Krakowie, Klinice Medycyny Ratunkowej i Obrażeń Wielonarządowych Collegium Medicum UJ w Krakowie i w Centrum Rehabilitacji „Zdrowie” w Krakowie. Aktualnie pracuje w Klinice Ortopedii, Traumatologii i Medycyny Sportowej Centralnego Szpitala Klinicznego MSWiA w Warszawie oraz m.in. w Instytucie Medycyny Innowacyjnej IMICare Prestige w Warszawie. Odbił staże zagraniczne m.in. w Louven Catholic University w Mont Godinne (Belgia), Oddziale Traumatologii w Horn (Austria), University of Applied Sciences w Kotka (Finlandia), Hadassa Hospital, Hebrew University, Ein Karem, Jerozolima (Izrael), Ludwig-Maximilians University, Monachium (Niemcy). Jest autorem lub współautorem kilkuset publikacji (artykułów, podręczników, rozdziałów w monografiach i podręcznikach oraz doniesień konferencyjnych na zjazdach krajowych i międzynarodowych). Aktualnie głównym tematem jego prac badawczych są analizy dotyczące zastosowania w medycynie, w szczególności w ortopedii technik sztucznej inteligencji, badania *in silico* i pedobarografii. W okresie pandemii, od grudnia 2019, przy współpracy z ośrodkami zagranicznymi, prowadził i prowadzi również prace badawcze z zakresu Covid-19.

JACEK ŁUNIEWSKI

Absolwent Wydziału Rehabilitacji Ruchowej Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, którą ukończył z wyróżnieniem w 1996 r. Bezpośrednio po studiach podjął pracę w Medycznym Studium Zawodowym

jako nauczyciel przedmiotów zawodowych oraz w Wojewódzkim Szpitalu Chorób Płuc i Gruźlicy w Kup, przekształconym po połączeniu ze szpitalem Reumatologiczno-Rehabilitacyjnym w Pokoju w SP Zespół Szpitali Pulmonologiczno-Reumatologicznych z siedzibą w Kup. Obecnie pełni funkcję Kierownika Zakładu Rehabilita-

cji w Szpitalu Rehabilitacyjnym w Pokoju. Specjalizację I° z Rehabilitacji Ruchowej ukończył w 2000 r., a tytuł Specjalisty Fizjoterapii uzyskał po egzaminie specjalizacyjnym w Krakowie w 2007 r. Z wydziałem Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki Opolskiej związany jest od 2000 r., początkowo jako nauczyciel przedmiotów zawodowych, od 2006 r. jako instruktor, później asystent. Po obronie pracy doktorskiej na Wydziale Fizjoterapii AWF we Wrocławiu w 2008 r., mianowany został na stanowisko adiunkta w Katedrze Fizjoterapii Klinicznej. Działalność naukową koncentruje wokół problemów związanych z oceną wydolności i tolerancji wysiłku chorych pulmonologicznych i kardiologicznych, diagnostyką funkcjonalną oraz programowaniem optymalnych obciążeń w dozowanym treningu fizjoterapeutycznym. Jest autorem ponad trzydziestu publikacji w czasopismach naukowych krajowych i zagranicznych, a także uczestnikiem wielu konferencji zarówno w Polsce, jak i za granicą. Wygłaszał referaty na zaproszenie Uniwersytetów z USA, Portugalii, Litwy.

FAUSTYNA MANIKOWSKA

Dr n. biol.; fizjoterapeutka; jest adiunktem w Katedrze Ortopedii i Traumatologii Dziecięcej Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu. Głównym obszarem zainteresowań naukowych jest analiza laboratoryjna chodu

oraz problemy rozwoju ruchowego dzieci. Doświadczenie zdobyła na kursach oraz stażach zarówno w Polsce, jak i za granicą (USA, Kanada). Jest autorką rozdziałów w podręcznikach nt. analizy chodu oraz prac naukowych publikowanych w punktowanych czasopismach anglojęzycznych

MARTA MAKARA-STUDZIŃSKA

Prof. dr hab. n. o zdr.; specjalista psycholog kliniczny, psychoterapeuta, superwizor psychoterapii. Kierownik Zakładu Psychologii Zdrowia Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Jagiellońskiego, Collegium Medicum w Krakowie. Autorka 390 publikacji naukowych oraz 6 książek. Członek PTP, członek Polskiego Towarzystwa Suicydologicznego. Jej aktywność naukowa

obejmuje m.in. zagadnienia komunikacji w medycynie oraz wypalenia zawodowego. Główny nurt zainteresowań naukowych dotyczy znaczenia psychologii w medycynie. Otrzymała wielokrotnie nagrody i wyróżnienia, m.in. nagrodę zespołową Ministra Zdrowia.

IWONA MALICKA

Dr hab. n. k. f.; prof. AWF Wrocław, Kierownik Zakładu Fizjoterapii w Medycynie Zabiegowej i Onkologii Wydziału Fizjoterapii Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Autorka i współautorka ponad 100 publi-

kacji, w tym 28 na liście filadelfijskiej, współautorka podręczników (*Rehabilitacja w onkologii* – 2010, *Fizjoterapia w onkologii* – 2012, 2020, *Wielka fizjoterapia* – 2014, *Onkologia i hematologia dziecięca* – 2021, *Praktyczny przewodnik fizjoterapii w onkologii* – 2021). Ukończyła specjalistyczne kursy: kompleksowej terapii udrażniającej (Manuelle Lymphdrainage – Komplexe Physikalische Entstauungstherapie – Berlin – Niemcy), terapia przez sport w chorobie nowotworowej (Sporttherapie in der Krebsnachsorge – Bad Oeynhausen – Niemcy) oraz rehabilitacja w raku piersi (Breast Cancer Rehabilitation – Letterkenny – Irlandia), odbyła staże w St. Johannes Hospital – Dortmund – Niemcy oraz Földi-Klinik – Hinterzarten – Niemcy. Zainteresowania naukowe: fizjoterapia w onkologii, fizjoterapia obrzęków chłonnych.

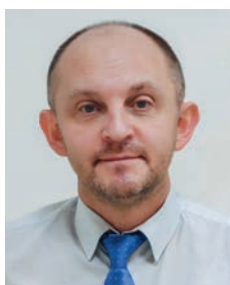

JADWIGA MATLA-STODOLNA

Lek. med.; specjalista dermatologii i medycyny estetycznej. Absolwentka Akademii Medycznej w Łodzi (1971). Specjalizacja I° z dermatologii i wenerologii – 1975 r., II° – 1980 r. W latach 1975–1992 praca w Przychodni

Dermatologicznej w Busku Zdroju. W latach 1990–do chwili obecnej –prowadzenie prywatnej działalności leczniczej w Gabinecie Medycyny Estetycznej oraz we własnym Ośrodku Leczniczo-Rehabilitacyjnym „Natura”, prowadzenie stacjonarnych turnusów leczniczo-rehabilitacyjnych z zakresu dermatologii i medycyny estetycznej dla pacjentów Uzdrowiska Busko Zdrój. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Dermatologicznego, European Society for Cosmetic and Aesthetic Derma-

tology, członkiem założycielem Stowarzyszenia Lekarzy Dermatologów Estetycznych, Sekcji Medycyny Estetycznej Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, Towarzystwa Anti-Aging, Polskiego Towarzystwa Akupunktury. Ukończyła kilkadziesiąt kursów i szkoleń z zakresu akupunktury, elektroterapii, laseroterapii, światłolecznictwa, dermatoskopii, mezoterapii, pilingów chemicznych, stosowania botuliny, kwasu hialuronowego i innych wypełniaczy. Brała udział w licznych konferencjach i zjazdach naukowych w Polsce i za granicą. Jest autorem cyklu artykułów z zakresu dermatologii i medycyny estetycznej w prasie lokalnej i ogólnopolskiej. Prowadzi stałą działalność popularyzatorską i dydaktyczną w regionie świętokrzyskim. Specjalizuje się w naturalnych metodach leczenia chorób dermatologicznych i problemów z zakresu medycyny estetycznej i kosmetologii. Stosując m.in. kąpiele, masaże, leczenie ruchem, akupunkturą i dietą. Wprowadza najnowocześniejsze metody fizjoterapeutyczne w leczeniu chorób skóry i problemów kosmetycznych oraz wszystkie formy leczenia uzdrowiskowego.

MARIUSZ MIGAŁA

Fizjoterapeuta i nauczyciel akademicki. Zastępca kierownika Działu Usprawniania Leczniczego Szpitala Specjalistycznego MSWiA w Głucholazach im. św. Jana Pawła II. Profesor Katedry Fizjoterapii Wydziału Wycho-

wania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki Opolskiej. Naukowo zajmuje się rozwojem rehabilitacji i fizjoterapii w Polsce, zwłaszcza w okresie międzywojennym, rozwojem lecznictwa uzdrowiskowego oraz terapii balneoklimatycznej w aspekcie leczenia gruźlicy. Autor i współautor wielu publikacji naukowych, m.in. monografii: *Rys historyczny rozwoju rehabilitacji w Polsce i na świecie*, Opole 2015 (współautor S. Jandziś); *Rehabilitacja w Polsce w latach 1918–1939. Cz. I. Kształtowanie się standardu polskiej rehabilitacji w aspekcie wychowania fizycznego i kultury fizycznej*, Opole 2021; Cz. II. *Kształtowanie się standardu polskiej rehabilitacji w aspekcie fizjoterapii uzdrowiskowej i sportowej oraz różnych form aktywności fizycznej człowieka*, Opole 2022 (B. Skolik, S. Jandziś). Współredaktor *Słownika Biograficznego Fizjoterapeutów Polskich* oraz *Szkiców Historycznych PTF*.

JANINA MROWIEC

Dr n. med.; pracowała jako adiunkt Katedry i Oddziału Klinicznego Chorób Wewnętrznych, Angiologii i Medycyny Fizykalnej SUM w Katowicach działającego na bazie Szpitala Specjalistycznego nr 2 w Bytomiu, a obecnie pracuje w Poradni Kardiologicznej tego Szpitala. Jest specjalistą w dziedzinie chorób wewnętrznych oraz hipertensjologii. W Klinice prowadziła zajęcia dydaktyczne dla studentów, prace naukowo-badawcze oraz zajmowała się szkoleniem podyplomowym. Pełniła funkcję zastępcy Dyrektora ds. Lecznictwa oraz Koordynatora ds. Dokumentacji i Procedur Medycznych Szpitala Specjalistycznego nr 2 w Bytomiu. Jest współautorem monografii, autorem rozdziałów książkowych, artykułów w czasopiśmie zagranicznych i krajowych oraz referatów na zjazdach międzynarodowych i krajowych. Jest członkiem Towarzystwa Internistów Polskich, Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego, Polskiego Towarzystwa Nadciśnienia Tętniczego oraz Polskiego Komitetu Naukowo-Technicznego Zastosowań Pól Elektromagnetycznych w Medycynie. Pełniła funkcję Sekretarza Zarządu Oddziału Śląskiego Towarzystwa Internistów Polskich.

ROMUALDA MUCHA

Dr n. med.; specjalista fizjoterapii, jest Kierownikiem Działu Rehabilitacji oraz pracownikiem Oddziału Klinicznego Chorób Wewnętrznych Angiologii i Medycyny Fizykalnej Szpitala Specjalistycznego Nr 2

w Bytomiu. Pracownik dydaktyczny Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach Wydziału Opieki Zdrowotnej oraz Wyższej Szkoły Ekonomii i Administracji w Bytomiu. Organizator i kierownik specjalizacji w dziedzinie fizjoterapii prowadzonej w Oddziale Klinicznym Chorób Wewnętrznych, Angiologii i Medycyny Fizykalnej oraz Dziale Rehabilitacji Szpitala Specjalistycznego Nr 2 w Bytomiu. Współautor książek, autor publikacji i wystąpień na zjazdach naukowych. Współpracuje naukowo z Centrum Oparzeń w Siemianowicach Śląskich, Polsko-Japońską Wyższą Szkołą Technik Komputerowych w Bytomiu i Politechniką Śląską w Gliwicach.

MONIKA MUCHA-JANOTA

Dr n. o. zdr.; jest absolwentką Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP w Warszawie. W 2016 r. uzyskała tytuł doktora nauk o zdrowiu na Śląskim Uniwersytecie Medycznym, Wydział Nauk o Zdrowiu w Kato-

wicach. Asystent dydaktyczny Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach, Wydział Nauk o Zdrowiu, Katedra Fizjoterapii i Wyższej Szkoły Ekonomii i Administracji w Bytomiu oraz nauczyciel w Zespole Policealnych Szkół Medyczno-Społecznych im. Matki Ewy w Bytomiu. Autor „Brackiego programu rehabilitacji pacjentów z chorobami przewlekłymi układu kostno-stawowego i mięśniowego” na lata 2019–2022. Autor i współautor prac oraz wystąpień naukowych. Członek Polskiego Towarzystwa Krioterapii.

IBRAHIM OMRAN

Lek.; pracuje w Oddziale Klinicznym Chorób Wewnętrznych, Angiologii i Medycyny Fizykalnej Szpitala Specjalistycznego nr 2 w Bytomiu. Jest specjalistą chorób wewnętrz-

nych oraz gastroenterologii. W Oddziale Klinicznym zajmuje się diagnostyką endoskopową przewodu pokarmowego.

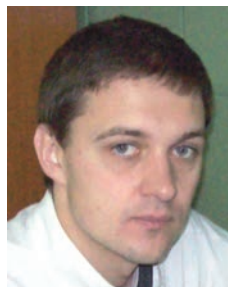

ANNA OPUCHLIK

Dr n. med., absolwentka Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie – kierunek Rehabilitacja Ruchowa w latach 1990–1994, tytuł mgr rehabilitacji ruchowej. W 1999 r. uzyskała I° specjalizacji w dziedzinie rehabi-

litacji ruchowej, a w 2003 r. – II°. W 2007 r. na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej: „Przydatność metody kompleksowej fizycznej terapii udrażniającej w leczeniu obrzęku limfatycznego kończyny górnej u kobiet po mastektomii” uzyskała stopień naukowy doktora nauk medycznych nadany uchwałą Rady Wydziału Wojskowo-Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. Od 1994 r. zatrudniona na stanowisku mł. asysten-

ta w Świętokrzyskim Centrum Onkologii w Kielcach, a w 1995 r. objęła stanowisko kierownika Zakładu Rehabilitacji. Od 2002 r. rozpoczęła działalność dydaktyczną w Akademii Świętokrzyskiej w Wydziale Nauk o Zdrowiu, na kierunku Fizjoterapia – obecnie Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, a od 2007 r. zatrudniona na stanowisku adiunkta we Wszechnicy Świętokrzyskiej w Kielcach – Wydział Wychowania Fizycznego i Turystyki w Katedrze Fizjoterapii. Od 2003 r. aktywnie uczestniczy w działalności PTF, pełniąc od 2011 r. funkcję Wiceprezesa Oddziału Świętokrzyskiego. Od 2005 r. Zakład Rehabilitacji w Świętokrzyskim Centrum Onkologii otrzymał akredytację na przeprowadzanie specjalizacji w dziedzinie fizjoterapii, w którym pełni funkcję kierownika jednostki i prowadzi szkolenia wymagane dla realizacji programu specjalizacji. Otrzymała również akredytację PTF na prowadzenie kursu doskonalącego dla fizjoterapeutów z zakresu manualnego drenażu limfatycznego z elementami kompresjoterapii. Ukończyła liczne kursy doskonalące i specjalistyczne z zakresu fizjoterapii, m.in.: „Kompleksowa Fizyczna Terapija Udrażniająca”, „Diagnozowanie i leczenie zespołów bólowych kręgosłupa metodą McKeznego”, „Techniki miękkie w dysfunkcji narządu ruchu wg Lewita”, kurs podstawowy koncepcji PNF, „Kinesiotaping”. Jej dorobek naukowy stanowią prace publikowane na łamach czasopism medycznych i czynny udział w wielu konferencjach.

JAROSŁAW PASEK

Dr; specjalista fizjoterapii – ukończył Akademię Wychowania Fizycznego w Katowicach na Wydziale Fizjoterapii. Jest starszym asystentem Działu Rehabilitacji Szpitala Specjalistycznego nr 2 w Bytomiu. Ak-

tualnie pracuje jako czynny fizjoterapeuta w Oddziale Klinicznym Chorób Wewnętrznych, Angiologii i Medycyny Fizykalnej Szpitala Specjalistycznego nr 2 w Bytomiu. Jego aktywność zawodowa i naukowa skupia się głównie na takich działach, jak medycyna fizykalna, magnetototerapia, magnetostymulacja, laseroterapia i ledoterapia niskoenerygetyczna, ozonoterapia oraz hiperbaryczna terapia tlenowa. Dodatkowo czynnie uczestniczy w badaniach dotyczących zastosowania pól magnetycznych w licznych działach medycyny oraz zastosowania metod fizykalnych w skojarzonym leczeniu trudno gojących się ran. Jest autorem i współautorem

wielu polskich i zagranicznych prac naukowych dotyczących praktycznego wykorzystania metod z zakresu medycyny fizykalnej. Jego aktywność naukowa obejmuje również zagadnienia poświęcone fizjoterapii ortopedycznej, neurologicznej oraz rehabilitacji osób w wieku podeszłym.

**BRIAN
PO-JUNG CHEN**

Dr n. med.; obecnie jest pracownikiem naukowym na Oddziale Ortopedii Dziecięcej w szpitalu Chang Gung Memorial Hospital na Tajwanie. Odbył staże naukowe w duPoint Children Hospital i w Gillette Children

Hospital w USA. Głównym obszarem zainteresowań naukowych jest analiza chodu, mózgowe porażenie dziecięce oraz problemy dysplazji stawów biodrowych.

**MONIKA
POŹNIAK**

Mgr fizjoterapii; pracuje w ZSS nr 7, jest także wykładowcą Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach. Jest teoretykiem i praktykiem rehabilitacji neurologicznej i ortopedycznej.

**LIDIA
PUCHALSKA-NIEDBAŁ**

Dr hab. n. med., specjalista okulista; Katedra i Klinika Okulistycznej PUM Szczecin, były prodziekan PUM. Autor licznych prac i wystąpień naukowych krajowych i zagranicznych. Członek zarządu wielu

towarzystw naukowych okulistycznych i fizjoterapeutycznych. Główny nurt aktywności naukowej obejmuje zwyrodnienie plamki siatkówki AMD oraz zastosowanie medycyny fizykalnej w okulistyce. Współzałożyciel Fundacji na rzecz Zapobiegania Ślepotcie i Niedowidzeniu, i współzałożycielem Oddziału Stowarzyszenie Zwyrodnienia Plamki Związanego z Wiekiem /AMD/.

**MAŁGORZATA
TEREK-DERSZNIAK**

Dr n. o zdr.; specjalista fizjoterapii. OD 1999 r. pracownik Zakładu Rehabilitacji Świętokrzyskiego Centrum Onkologii w Kielcach. Absolwentka Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, kierunku fizjoterapia, który ukończyła

w 2004 r. W 2010 r. zdała egzamin i otrzymała tytuł specjalisty w dziedzinie fizjoterapii. Stopień doktora nauk o zdrowiu uzyskała w 2017 r. na Wydziale Lekarskim i Nauk o Zdrowiu na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. Od 2014 r. zajmuje się pacjentami onkologicznymi z problemami nietrzymania moczu.

**ZOFIA
TWARDOCHLEB**

Neurologopeda, afazjolog, specjalista wczesnej interwencji klinicznej. Absolwentka Akademii Medycznej we Wrocławiu, Uniwersytetu Gdańskiego, ASP w Warszawie, Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu.

Pracownik Uniwersytetu Zielonogórskiego, oddziałów neurologicznych i udarowych 105. Szpitala Wojskowego w Żarach oraz Wielospecjalistycznego Szpitala SP ZOZ w Zgorzelcu. Prezes Stowarzyszenia Neurologopedów i Osób Niepełnosprawnych, wieloletni organizator turnusów rehabilitacyjnych dla pacjentów z uszkodzeniami mózgu oraz pacjentów laryngektomowanych. Założyciel firmy medycznej AFA-MED oraz Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej. Organizator wielu szkoleń, warsztatów i wykładów na terenie Polski z dziedziny rehabilitacji mózgu i laryngektomii.

**DOMINIK
SIEROŃ**

BC, MD, PhD, EDiR, lekarz, ekonomista, dr n. med.; studia medyczne ukończył na Śląskim Uniwersytecie Medycznym w Katowicach, studia ekonomiczne z zakresu public relations na Akademii Ekonomicznej

im. Karola Adamieckiego w Katowicach oraz menadżerskie z zakresu zarządzania jednostkami służby zdrowia na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Studiował również medycynę na Christian-Albrechts-

-Medical University w Kiel w Niemczech. Autor wielu publikacji krajowych i zagranicznych z dziedziny medycyny i PR oraz jednego z pierwszych druków zwartych traktujących o zastosowaniu PR w służbie zdrowia. Twórca podręcznika z zakresu diagnostyki obrazowej skierowanego do fizjoterapeutów i rehabilitantów, a także serii podręczników dla lekarzy Lepetytorium oraz LEK Last Minute. Pracował i praktykował na wielu uniwersytetach medycznych, m.in. Carl Gustav Carus University Hospital Dresden, The University of Aberdeen, Medical University of Graz, Medical Ruhr-University Bochum. Obecnie pracuje w szpitalu Grupy Insel Uniwersytetu Medycznego w Bernie w Szwajcarii, zajmując się na co dzień diagnostyką obrazową, radiologią interwencyjną oraz szeroko rozumianą dydaktyką. Organizator szkoleń zarówno polskich, jak i zagranicznych z zakresu diagnostyki obrazowej dla lekarzy i fizjoterapeutów, m.in. na temat diagnostyki obrazowej układu kostno-stawowego. Zainteresowania: muzyka, opera, Off Road ekspedycyjny, windsurfing, wakeboard, Kitesurfing, Downhill – uczestnik finałów serii JoyRide na Harendzie. Narciarstwo alpejskie – brązowy medal na Mistrzostwach Śląska Lekarzy 2007, Multimedalista Igrzysk Lekarskich w pływaniu i trójbój siłowym, medalista Mistrzostw Śląska i Akademickich Mistrzostw Polski w pływaniu. Motocross, sporty walki; uczestnik otwartych Mistrzostw Niemiec w BJJ Pressa Cup w Berlinie oraz mistrzostw wschodnich Niemiec BJJ 2010, uczestnik dwóch prób pobicia rekordu Guinnessa. Podróże i inne. Wiceprezes klubu BJJ Wataha FC Katowice I doradca zarządu Klubu Bokserskiego AZS AWF Kleofas. Założyciel i wiceprezes klubu BJJ kids WATAHA FC Katowice.

**PIOTR
SIWIK**

Uzyskał dyplom lekarza Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Gdańsku w 1991 r. W 1996 r. uzyskał specjalizację I°, a w 1999 r. specjalizację II° w zakresie rehabilitacji medycznej. W latach 1992–1997

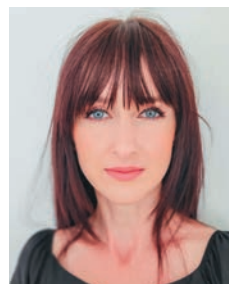
zatrudniony był na oddziale Rehabilitacyjnym Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego w Olsztynie na stanowisku asystenta. W latach 1997–2004 pracował w Wojewódzkim Szpitalu Rehabilitacyjnym dla Dzieci w Ameryce, gdzie pełnił m.in. funkcję zastępcy ordynatora Oddziału Alergologiczno-Rehabilitacyjnego, a także Kierownika Działu Pobytu Dziennego. Od 2005 r. pełni obowiązki Ordynatora Oddziału Rehabilitacyjnego

i Oddziału Rehabilitacji Neurologicznej w Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym w Olsztynie. Od 2008 jest zatrudniony na stanowisku asystenta w Katedrze Rehabilitacji Wydziału Nauk Medycznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, od 2000 r. prowadzi zajęcia ze słuchaczami Wydziału Fizjoterapii Olsztyńskiej Szkoły Wyższej im. J. Rusieckiego. Od 2009 r. jest członkiem Prezydium Okręgowej Rady Lekarskiej w Olsztynie. Brał udział w kilku zagranicznych oraz wielu krajowych kursach, sympozjach i konferencjach. Jest autorem i współautorem kilkunastu publikacji w piśmiennictwie medycznym o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Obecnie bierze udział w realizacji prac badawczych finansowanych z grantu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Wykazuje się szczególnym zaangażowaniem we wdrażaniu nowych metod terapeutycznych, wykorzystaniu nowoczesnego sprzętu przeznaczonego do diagnostyki funkcjonalnej oraz do rehabilitacji ruchowej i funkcji poznawczych.

**TOMASZ
SKOWRONEK**

Dr n. o zdr.; specjalista fizjoterapii. Pracownik Zakładu Rehabilitacji Świętokrzyskiego Centrum Onkologii w Kielcach. Absolwent Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach, kierunku Fizjoterapia, który ukończył, uzyskując tytuł mgr fizjoterapii w 1999 r. W 2010 r. zdał egzamin i otrzymał tytuł specjalisty w dziedzinie fizjoterapii. Stopień doktora nauk o zdrowiu uzyskał w 2019 r. na Wydziale Lekarskim i Nauk o Zdrowiu na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. Zatrudniony w ŚCO od 2000 r. na stanowisku starszego asystenta, realizując indywidualny program usprawniania pacjentów onkologicznych. Od 2014 r. szczególnie zaangażowany w usprawnianie pacjentów leczonych z powodu nowotworu gruczołu krokowego.

**MARLENA
SKWIOT**

Dr n. o zdr.; fizjoterapeuta; absolwentka Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Od 2018 r. jest adiunktem Wydziału Nauk o Zdrowiu Akademii Nauk Stosowanych w Łomży. W roku akademickim 2017/2018 była

wykładowcą oraz członkiem Senatu Olsztyńskiej Szkoły Wyższej. Zainteresowania badawcze koncentruje

głównie na tancerzach i hipermobilności. Jest autorką publikacji naukowych i wystąpień na konferencjach krajowych i międzynarodowych. Ukończyła liczne kursy i szkolenia z zakresu fizjoterapii m.in. Terapia Manualna Holistyczna wg dr. Rakowskiego, Movement Solution (Kinetic Control), PNF, Kaltenborn-Evjenth, FED, trójwymiarowa terapia skolioz wg koncepcji Schroth, kinesiologia taping, szkolenia z zakresu uroginekologii. W latach 2007–2011 była tancerką Kieleckiego Teatru Tańca.

MAŁGORZATA STARCZYŃSKA

Dr n. med.; adiunkt Collegium Medicum Uniwersytetu im. Jana Kochanowskiego w Kielcach, profesor w Wyższej Szkole Społeczno-Przyrodniczej im. Wincentego Pola w Lublinie, autorka akademickich planów i programów kształcenia na kierunku fizjoterapia i zdrowie publiczne. Promotor prac licencjackich i magisterskich z zakresu zdrowia publicznego i fizjoterapii. Autorka kilkunastu prac o zasięgu krajowym i międzynarodowym.

DARIUSZ STRASZAK

Lek.; ukończył Wydział Lekarski z Oddziałem Lekarsko-Dentystycznym w Zabrze Śląskiego Uniwersytetu Medycznego. Jest specjalistą w dziedzinie chorób wewnętrznych, a obecnie specjalizuje się w dziedzinie gastroenterologii. Pracuje w Oddziale Klinicznym Chorób Wewnętrznych, Angiologii i Medycyny Fizykalnej Szpitala Specjalistycznego Nr 2 w Bytomiu oraz Centralnej Pracowni Endoskopowej z Ośrodkiem Diagnostyki i Terapii Laserowej tego Szpitala. Jego aktywność zawodowa i naukowa skupia się głównie na szkoleniu w dziedzinie chorób wewnętrznych, ultrasonografii oraz diagnostyce i terapii fotodynamicznej. Aktywnie uczestniczy w badaniach dotyczących zastosowania diagnostyki i terapii fotodynamicznej oraz zastosowania pól magnetycznych. Jest współautorem prac naukowych dotyczących praktycznego zastosowania metod diagnostycznych i terapeutycznych z zakresu medycyny fizykalnej. Jest członkiem Towarzystwa Internistów Polskich.

ZOFIA ŚLIWIŃSKA

Psycholog (specjalność kliniczna), psychoonkolog i psychoterapeuta w trakcie certyfikacji w Wielkopolskim Towarzystwie Terapii Systemowej. Autorka publikacji naukowych z zakresu psychologii zdrowia. Pracuje

w Wielospecjalistycznym Zespole Opieki Zdrowotnej – w Stacjonarnym Ośrodku Rehabilitacji Szpitala Powiatowego w Zgorzelcu, na wybranych oddziałach somatycznych. Prowadzi prywatną praktykę psychologiczną. Od 2015 r. regularnie prowadzi zajęcia z zakresu śmiechoterapii. Odznaczona Brązowym Krzyżem Zasługi (2018) oraz Złotą Odznaką Towarzystwa Walki z Kalcem (2015). Współpracuje z organizacjami pozarządowymi, takimi jak Stowarzyszenie Amazonki i Osób z Chorobą Nowotworową, Transgraniczny Uniwersytet Trzeciego Wieku, Stowarzyszenie Zgorzeleckich Kobiet. Prowadzi zajęcia psychoedukacyjne i rozwoju osobistego w ramach działań pomocowych na terenie województwa dolnośląskiego, w takich placówkach, jak gminne ośrodki kultury czy biblioteki wiejskie. Twórca strategii terapeutycznych i prozdrowotnych dla młodzieży oraz dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Bierze udział w programach międzynarodowych i współpracy naukowej, których celem jest poprawa jakości życia pacjentów. Prywatnie wegan, katoliczka, feministka.

† GRZEGORZ ŚLIWIŃSKI

Dr inż. z zakresu elektrotechniki, specjalista inżynierii biomedycznej; kierownik grupy REHADigital w Instytucie Inżynierii Biomedycznej Uniwersytetu Technicznego w Dreźnie (TU Dresden, Niemcy); studio-

wał na Wydziale Mechanicznym na kierunku Automatyka i Robotyka na Politechnice Wrocławskiej oraz na Wydziale Elektrotechnicznym na kierunku Mechanika Precyzyjna na Uniwersytecie TU Dresden; doświadczenie zawodowe zdobywał m.in. w Instytucie Aeronautyki i Astronautyki w Dreźnie, Towarzystwie Transferu Wiedzy TUD, w Centrum Kardiochirurgicznym w Dreźnie i jako inżynier-konstruktor w firmach z branży inżynierii biomedycznej; jest wynalazcą wielu opatentowanych rozwiązań z zakresu inżynierii biomedycznej oraz autorem i współautorem ponad 200 publikacji naukowych

w czasopismach i książkach. Obecnie jest kierownikiem międzynarodowych projektów naukowo-badawczych z zakresu medycyny rehabilitacyjnej.

MAREK WIECHEĆ

Ur. w 1971 r.; absolwent kierunku rehabilitacji ruchowej AWF w Krakowie. Specjalizacja I° w zakresie rehabilitacji ruchowej. Fizjoterapeuta z wieloletnim stażem. Absolwent wielu kursów w zakresie fizjoterapii. Wykładowca na kierunku fizjoterapia WSBiP w Ostrowcu Św., Fizjoterapeuta Kadry Narodowej PZP i PZPn. Współautor trzech wydań książki „Przewodnik metodyczny po wybranych zabiegach fizykalnych” oraz książki „Metoda FED w Polsce – bezinwazyjne leczenie skolioz”. Autor ponad 40 prac i wystąpień naukowych. Jego aktywność naukowa obejmuje m.in. zagadnienia dotyczące fizykoterapii, kinesiologii tapingu, fizjoterapii w sporcie. Otrzymał wielokrotnie nagrody i wyróżnienia, m.in. Brązowy Krzyż Zasługi, pięciokrotnie nagrodę ministra sportu za pracę z Kadrą Narodową PZP. Organizator konferencji, kursów i wykładowca na kursach w zakresie fizjoterapii. Od 1999 r. członek PTF. Od 2007 r. Prezes oddziału świętokrzyskiego PTF. Prowadzi własną praktykę fizjoterapeutyczną.

Wykładowca na kierunku fizjoterapia WSBiP w Ostrowcu Św., Fizjoterapeuta Kadry Narodowej PZP i PZPn. Współautor trzech wydań książki „Przewodnik metodyczny po wybranych zabiegach fizykalnych” oraz książki „Metoda FED w Polsce – bezinwazyjne leczenie skolioz”. Autor ponad 40 prac i wystąpień naukowych. Jego aktywność naukowa obejmuje m.in. zagadnienia dotyczące fizykoterapii, kinesiologii tapingu, fizjoterapii w sporcie. Otrzymał wielokrotnie nagrody i wyróżnienia, m.in. Brązowy Krzyż Zasługi, pięciokrotnie nagrodę ministra sportu za pracę z Kadrą Narodową PZP. Organizator konferencji, kursów i wykładowca na kursach w zakresie fizjoterapii. Od 1999 r. członek PTF. Od 2007 r. Prezes oddziału świętokrzyskiego PTF. Prowadzi własną praktykę fizjoterapeutyczną.

MARZENA WIERNICKA

Dr hab. nauk o zdrowiu; Specjalista w dziedzinie fizjoterapii, adiunkt i Kierownik Zakładu Kinezyterapii i Fizjoterapii Wieku Rozwojowego, członkini Rady Programowej w Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu. Konsultant wojewódzki w dziedzinie fizjoterapii dla Wielkopolski, członkini Zarządu Głównego PTF, Zastępca Przewodniczącego Komisji Rehabilitacji i Integracji Społecznej PAN o. Poznań, członkini Zarządu Oddziału Wielkopolskiego PTF, członkini Zespołu Tematycznego do spraw Kształcenia Przeddyplomowego oraz Państwowego Egzaminu Fizjoterapeutycznego. Nauczyciel akademicki, fizjoterapeutka oraz autorka wielu prelekcji i publikacji naukowych, w tym monografii Wpływ rocznego programu profilaktyczno-korekcyjnego na zmienność wybranych cech posturo-

graficznych u dzieci wielkopolskich w wieku 9–12 lat. Odnaczone Medalem Komisji Edukacji Narodowej w 2013 r., Złotą Odznaką Polskiego Towarzystwa Fizjoterapii w 2015 r. oraz Złotą Odznaką Polskiego Towarzystwa Walki z Kalectwem w 2018 r. Zainteresowania naukowo-badawcze: zaburzenia mięśniowo-szkieletowe w różnych okresach ontogenezy, stabilność posturalna u dziewcząt z bocznym skrzywieniem kręgosłupa, dzieci szkolnych oraz osób starszych.

graficznych u dzieci wielkopolskich w wieku 9–12 lat. Odnaczone Medalem Komisji Edukacji Narodowej w 2013 r., Złotą Odznaką Polskiego Towarzystwa Fizjoterapii w 2015 r. oraz Złotą Odznaką Polskiego Towarzystwa Walki z Kalectwem w 2018 r. Zainteresowania naukowo-badawcze: zaburzenia mięśniowo-szkieletowe w różnych okresach ontogenezy, stabilność posturalna u dziewcząt z bocznym skrzywieniem kręgosłupa, dzieci szkolnych oraz osób starszych.

IWONA WILK

Dr n. o kult. fiz. (2014 r.); pracownik Zakładu Masażu i Fizykoterapii Wydziału Fizjoterapii Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Posiada stopień nauczyciela mianowanego, ukończyła liczne kursy,

m.in.: drenaż limfatyczny, masaż Shantala, metoda ruchu rozwijającego Weroniki Sherborne, techniki powięziowe i punkty spustowe, elektromiografia powierzchniowa, dieta bezglutenowa. Autorka i współautorka ponad 50 prac dotyczących zastosowania i oceny efektywności masażu tensegracyjnego w różnych jednostkach chorobowych, opublikowanych w kraju i za granicą.

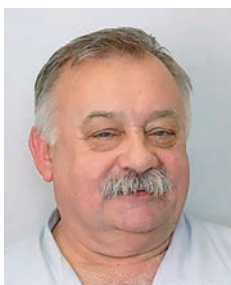

TOMASZ WOLNY

Absolwent studiów podyplomowych MBA w ochronie zdrowia. Kierownik Zakładu Kinezyterapii Katedry Kinezyterapii Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Od wielu lat łączy pracę naukowo-dydaktyczną z pracą kliniczną. Ma ponad 20-letnie doświadczenie jako fizjoterapeuta, pracując w kilku szpitalach na oddziałach neurologii i rehabilitacji narządu ruchu oraz w kilku przychodniach fizjoterapeutycznych. Jako nauczyciel akademicki pracuje od 15 lat, prowadząc zajęcia na kilku uczelniach. Prowadzi również liczne szkolenia z zakresu fizjoterapii w kraju i za granicą. Jest autorem i współautorem ponad 100 publikacji naukowych z zakresu fizjoterapii, które zostały opublikowane w renomowanych krajowych i zagranicznych czasopismach naukowych. Recenzent kilkudziesięciu prac naukowych dla uznanych czaso-

absolwent studiów podyplomowych MBA w ochronie zdrowia. Kierownik Zakładu Kinezyterapii Katedry Kinezyterapii Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Od wielu lat łączy pracę naukowo-dydaktyczną z pracą kliniczną. Ma ponad 20-letnie doświadczenie jako fizjoterapeuta, pracując w kilku szpitalach na oddziałach neurologii i rehabilitacji narządu ruchu oraz w kilku przychodniach fizjoterapeutycznych. Jako nauczyciel akademicki pracuje od 15 lat, prowadząc zajęcia na kilku uczelniach. Prowadzi również liczne szkolenia z zakresu fizjoterapii w kraju i za granicą. Jest autorem i współautorem ponad 100 publikacji naukowych z zakresu fizjoterapii, które zostały opublikowane w renomowanych krajowych i zagranicznych czasopismach naukowych. Recenzent kilkudziesięciu prac naukowych dla uznanych czaso-

pism medycznych. Za swoją działalność naukowo-badawczą został wielokrotnie nagrodzony przez Rektora Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach nagrodą indywidualną. Cały okres rozwoju zawodowego wiąże z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych. Odbył do tej pory kilkadziesiąt kursów i szkoleń w obszarze fizjoterapii. Ukończył kursy z zakresu terapii manualnej, osteopatii, chiropraktyki, terapii mięśniowo-powięziowej, neurorehabilitacji oraz diagnostyki ultrasonograficznej. Jest prekursorem i propagatorem wykorzystania ultrasonografii w polskiej fizjoterapii. Od 10 lat prowadzi badania naukowe związane z wykorzystaniem ultrasonografii w fizjoterapii. Opublikował kilkadziesiąt artykułów naukowych w tematyce wykorzystania ultrasonografii w fizjoterapii. Prowadzi szkolenia z zakresu fizjoterapeutycznego obrazowania ultrasonograficznego dla fizjoterapeutów.

MAREK WOSZCZAK

Specjalista fizjoterapii, dr n. med. (2007); absolwent Wydziału Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie (1977). Ukończył studia Podyplomowe Organizacja, Zarządzanie i Ekonomika w Służbie Zdrowia. Za-

trudniony od 1977 r. w Uniwersyteckim Szpitalu Klinicznym nr 1 w Łodzi, im. N. Barlickiego, a od ponad 10 lat (od 2001 r.) Kierownik Zakładu Rehabilitacji SP ZOZ tego szpitala. Adiunkt na Wydziale Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, kierownik praktyk studenckich w USK nr 1 dla Wydziału Fizjoterapii Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, były nauczyciel Medycznego Studium Zawodowego nr 2 w Łodzi na Wydziale Fizjoterapii. Od 2009 członek Państwowej Komisji Egzaminacyjnej Centrum Egzaminów Medycznych i Zespołu Ekspertów w zakresie Rehabilitacji Fizjoterapii do prac nad Centralną Bazą Świadczeń Opieki Zdrowotnej. Członek wielu towarzystw (m.in. PTN, PT Neurorehabilitacji). Trzykrotny sekretarz Zarządu Głównego PTF oraz członek Zarządu Oddziału Łódzkiego (IV kadencja). Uczestnik ponad 50 sympozjów, kursów i szkoleń zawodowych. Uczestniczył w międzynarodowym kongresie Światowej Konfederacji Fizjoterapii (WCPT) m.in. w Barcelonie, Vancouver i Amsterdamie, a także w międzynarodowych mityngach WCPT Region Europa na Cyprze, w Libanie, Chorwacji i Grecji. Wielokrotnie członek komitetu naukowego i organizacyjnego różnych kon-

ferencji i kongresów ogólnopolskich i międzynarodowych, m.in. Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Perspektywy Rozwoju Rehabilitacji w Polsce”. Autor i współautor ponad 20 publikacji.

RALF ZECKAY

Dr. Ing.; w 2010 r. zakończył studia, uzyskując stopień magistra inżyniera specjalisty w zakresie inżynierii biomedycznej na Uniwersytecie Technicznym w Dreźnie. W ramach studiów odbył szereg praktyk w renomo-

wanych i wiodących firmach z branży biomedycznej. Po studiach rozpoczął w Instytucie Inżynierii Biomedycznej pracę doktorską na temat nowych możliwości detekcji wad postawy u dzieci. Głównym założeniem jest skonstruowanie taniego i łatwego w obsłudze urządzenia do badań przesiewowych w szkołach, pozwalającego na preselekcję dzieci z podejrzeniem wad postawy. Od 2010 jest pracownikiem w transgranicznym projekcie europejskim „Zdrowe dzieci – zdrowa Europa”, wspierającym region Przygraniczny Europa – miasta Zgorzelec/Görlitz. Celem projektu jest poprawienie sytuacji zdrowotnej dzieci przez wczesną zautomatyzowaną diagnostykę. Badania przeprowadzane są zarówno na dzieciach polskich, jak i niemieckich. Jest autorem ponad 20 artykułów naukowych w literaturze specjalistycznej. Jego dotychczasowe osiągnięcia premiiowane były wielokrotnie nagrodami i wyróżnieniami.

ANNA ZMYŚLANA

Dr n. o zdr.; absolwentka Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, kierunku fizjoterapia, z którą to uczelnią jest cały czas związana w swojej pracy naukowej i dydaktycznej.

Obecnie adiunkt w Instytucie Nauk o Zdrowiu Collegium Medicum Uniwersytetu Jana Kochanowskiego. W 2020 r. uzyskała tytuł doktora nauk o zdrowiu na podstawie dysertacji zatytułowanej „Ocena postawy ciała dzieci z dolegliwościami bólowymi w klatce piersiowej”. Jest Sekretarzem Oddziału Świętokrzyskiego PTF od 8.02.2020 r. Brała udział w licznych kongresach krajowych oraz międzynarodowych w tym: w Berlinie, Bejrucie, Kairze. Jej zainteresowania zawodowe dotyczą

dolegliwości bólowych w obrębie narządu ruchu, procesów plastyczności mózgu, zaburzeń integracji sensorycznej, zaburzeń kardiologicznych wśród dzieci, wad postawy, skolioz, fizjoterapii w ginekologii i położnictwie.

ARKADIUSZ ŻURAWSKI

Dr n. o zdr.; absolwent Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, kierunku fizjoterapia, z którą to uczelnią jest cały czas związany w swojej pracy naukowej i dydaktycznej.

Obecnie adiunkt w Instytucie Nauk o Zdrowiu Collegium Medicum Uniwersytetu Jana Kochanowskiego. W 2016 r. uzyskał tytuł doktora nauk o zdrowiu na podstawie dysertacji zatytułowanej: „Ocena zaburzeń symetrii ciała u dzieci w wieku 8–12 lat leczonych z powodu wad postawy w obrazie systemu Diers”. Jest Autorem i współautorem kilkunastu oryginalnych artykułów naukowych publikowanych w czasopismach międzynarodowych oraz autorem i współautorem kilkunastu wystąpień na konferencjach i zjazdach krajowych i międzynarodowych. Tematyka pracy naukowej koncentruje się wokół szeroko pojętej fizjoterapii pediatrycznej. W pracy klinicznej również związany z fizjoterapią pediatryczną, od 2012 r. pracuje jako asystent w Dziale Fizjoterapii Świętokrzyskiego Centrum Pediatrii. Od 2020 r. Prezes Świętokrzyskiego Oddziału PTF. Koordynator kilku projektów badawczych skupiających się na poszerzeniu możliwości diagnostycznych przy wykorzystaniu metod nieinwazyjnych. Jego zainteresowania kliniczne koncentrują się wokół dysfunkcji związanych z zaburzeniami osi kręgosłupa oraz ich wpływu na biomechanikę i neurofizjologię ciała człowieka.

GRZEGORZ ŻYDOWICZ

Dr n. biol., immunolog, filozof. Współautor 18 artykułów naukowych, 24 opublikowanych referatów wygłoszonych na konferencjach naukowych oraz jednego podręcznika. Studia na kierunku biologia teoretyczna ukończył

na Wydziale Filozoficznym KUL w 1987 r. W latach 1987–1997 pracował w Katedrze Mikrobiologii i Immunologii Śląskiej Akademii Medycznej w Zabrze – Rokitnicy (obecnie Śląski Uniwersytet Medyczny). Zajmował się diagnostyką układu odpornościowego, uczestniczył w badaniach substancji immunotropowych pochodzenia naturalnego oraz w badaniach nad wpływem pól elektromagnetycznych na zwierzęta, prowadził zajęcia ze studentami. Był laureatem nagród rektorskich za osiągnięcia naukowe i dydaktyczne. W 1996 r. uzyskał stopień doktora nauk biologicznych, w specjalności biologia medyczna, immunologia. Współpracę naukową z Katedrą Mikrobiologii i Immunologii kontynuuje do chwili obecnej. W latach 1996–2007 pracował jako konsultant naukowy w firmach produkujących sprzęt i odczynniki do diagnostyki białaczek, chłoniaków i komórek immunokompetentnych. Przeprowadził wiele szkoleń, wprowadzając nowoczesne metody badania immunofenotypu komórek. Zdobył uznanie środowiska hematologicznego. W 2007 r. związał się z producentem urządzeń do terapii światłem spolaryzowanym. Uczestniczy w pracach projektowych nowych urządzeń do światłoterapii. Prowadzi liczne szkolenia, wykłady i warsztaty dla lekarzy i fizjoterapeutów na temat praktycznego zastosowania światła spolaryzowanego w medycynie i fizjoterapii. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Immunologii Doświadczalnej i Klinicznej oraz Polskiego Towarzystwa Cytometrii.

PRZEDMOWA

Mimo licznych monografii i podręczników poświęconych fizjoterapii nadal na rynku czytelniczym brakuje pozycji literaturowej obejmującej całościowe spojrzenie na zagadnienia fizjoterapii, która uwzględniałaby jednocześnie szczegółowe działy medycyny.

Obecnie trudno wyobrazić sobie nowoczesny szpital, przychodnię czy też uzdrowisko i spa bez fizjoterapii. Według nowej definicji w obszar zainteresowania fizjoterapii wchodzi nie tylko osoby chore, lecz także zdrowe. Fizjoterapeuta bezpośrednio związany z ochroną zdrowia współpracuje na zasadach partnerstwa zawodowego z lekarzami specjalistami różnych dziedzin. Wykonuje zawód medyczny, w bezpośrednim kontakcie z pacjentem, człowiekiem chorym lub niepełnosprawnym, toteż jego wykształcenie i przygotowanie specjalistyczne musi spełniać najwyższe wymagania etyczne i zawodowe obowiązujące w ochronie zdrowia. W związku z tym fizjoterapeuta powinien posiadać wiedzę do prowadzenia kompleksowego usprawniania leczniczego, w celu przywrócenia chorym pełnej lub maksymalnie możliwej do osiągnięcia sprawności fizycznej i psychicznej, zdolności do pracy i czynnego udziału w życiu społecznym.

Przygotowana monografia zawiera taką wiedzę, także treści związane z aktami prawnymi, niezbędnymi do skutecznego formalnoprawnego kierowania procesami usprawniania.

Fizjoterapia jest integralną częścią nauk medycznych. Jest to wynikająca ze znajomości fizjologii i patofizjologii człowieka nauka o metodach leczenia człowieka w oparciu o różne formy energii występującej w środowisku człowieka, takie jak ruch, bodźce termiczne, kinetyczne, mechaniczne, elektryczne, świetlne oraz chemiczne. Możliwości działania terapeutycznego dynamicznie się zmieniają wraz z postępami nauki. Według definicji Światowej Konfederacji Fizjoterapii (World Confederation for Physical Therapy – WCPT) „fizjoterapia” oznacza świadczenie usług wobec jednostek i populacji osób, mających na celu rozwijanie, utrzymywanie oraz przywracanie im maksymalnych zdolności ruchowych i funkcjonalnych. WCPT określa, że w ramach swoich usług fizjoterapeuta posiada kompetencje do badania, oceniania, ewaluacji, diagnozy funkcjonalnej, prognozowania skutków leczenia, programowania postępowania, a także przeprowadzenia powtórnej oceny pacjenta na potrzeby prowadzonego procesu terapeutycznego.

Fizjoterapia jako dyscyplina zajmująca się likwidacją skutków lub łagodzeniem procesów chorobowych i ich następstw, a także zapobieganiem im oraz przywracaniem sprawności człowieka w ciągu całego jego życia ma swoją silną i integralną pozycję w medycynie. Ze względu na swój charakter, związany z metodycznie prowadzonym procesem rozwijania, utrzymywania i przywracania maksymalnych zdolności ruchowych i funkcjonalnych człowieka, czerpie wiedzę z zakresu nauk medycznych, nauk o zdrowiu oraz nauk o kulturze fizycznej. Studia fizjoterapii są ściśle związane z przygotowaniem do samodzielnej praktyki, która wykorzystuje wiedzę z zakresu nauk podstawowych i klinicznych, na potrzeby tworzenia, wykonywania oraz weryfikacji i modyfikacji programu rehabilitacji /fizjoterapii osób z różnymi dysfunkcjami – stosownie do ich stanu klinicznego i funkcjonalnego. Wymaga to przede wszystkim wiedzy z zakresu nauk z teorii, metodyki i praktyki fizjoterapii oraz diagnostyki funkcjonalnej, a także umiejętności wykonywania zabiegów z fizykoterapii, kinezyterapii, procedur terapii manualnej i masażu, jak też stosowania środków, zabiegów i metod specjalnych.

Z tego względu współczesną fizjoterapię można podzielić na: fizjoterapię prozdrowotną, fizjoterapię prewencyjną pierwotnie, fizjoterapię śródchorobową, fizjoterapię ozdowieńczą oraz fizjoterapię prewencyjną wtórną. Niezwykle ważny jest także fakt, że współczesny fizjoterapeuta musi patrzeć na całość danego schorzenia. Planując proces usprawniania leczniczego, w swojej pracy powinien opierać się na szczegółowych badaniach czynnościowych, laboratoryjnych, obrazowych i diagnozie lekarskiej, którą następnie przekłada na swoją diagnozę funkcjonalną – fizjoterapeutyczną, pozwalającą na przygotowanie właściwego postępowania terapeutycznego, aktualizowanego podczas każdej wizyty u fizjoterapeuty. Dlatego też do realizacji celów postępowania usprawniającego niezbędne jest stałe podnoszenie wiedzy przez praktykujących fizjoterapeutów.

Redaktorzy zaprosili do współpracy uznane i wybitne autorytety z różnych dyscyplin medycyny, nauk o zdrowiu i kultury fizycznej. Ze względu na fakt, że fizjoterapia jest niezbędną częścią medycyny, wśród autorów *Wielkiej fizjoterapii* obok fizjoterapeutów są więc także lekarze i inni pracownicy ochrony zdrowia stanowiący zespół niezbędny w realizacji zadań kompleksowej fizjoterapii. Szeroka współpraca merytoryczna jest koniecznością współczesnej fizjoterapii.

Koncepcja powstania tej monografii rodziła się wśród burzliwych dyskusji i spotkań. Na ich podstawie wyłonił się ostateczny jej kształt. Znaczenie książki podnosi bogaty zbiór rycin, który zapewne przyczyni się do lepszego przyswojenia wiedzy. Zgodnie ze współczesnymi wymogami książka ma aspekt zarówno teoretyczny, jak i praktyczny.

Redaktorzy zdają sobie sprawę z dynamicznego postępu wiedzy w zakresie fizjoterapii. W zależności od uznania Czytelników dla książki *Wielka fizjoterapia*, autorzy w kolejnych wydaniach zamierzają więc aktualizować zawartą w tym wydaniu wiedzę. Redaktorzy monografii będą bardzo wdzięczni za wszystkie sug-

stie, które mogą przyczynić się w przyszłości do lepszego odbioru niniejszej publikacji.

Autorzy dedykują monografię studentom fizjoterapii i medycyny, fizjoterapeutom, rehabilitantom oraz lekarzom różnych specjalności. Będzie także pomocna dla wszystkich osób zainteresowanych utrzymaniem jak najdłużej dobrego stanu zdrowia i jakości życia.

Redaktorzy mają nadzieję, że monografia ta stanie się istotną pozycją literaturową na półce Czytelnika.

*Zbigniew Śliwiński, Aleksander Sieroń,
Agata Stanek, Jan Szczegielniak i Marek Żak*

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ 1. WPROWADZENIE 1

1. Fizjoterapia – rys historyczny	3
<i>Sławomir Jandziś • Mariusz Migala</i>	
2. Zawód fizjoterapeuty	23
<i>Małgorzata Starczyńska • Zbigniew Śliwiński</i>	
3. Wstęp	29
<i>Maciej Krawczyk</i>	
3.1. Zawód fizjoterapeuty jako samodzielny medyczny zawód zaufania publicznego	31
<i>Katarzyna Blicharczyk-Ożga</i>	
3.2. Prawo wykonywania zawodu fizjoterapeuty	35
<i>Waldemar Laskowski</i>	
3.3. Czynności zawodowe fizjoterapeuty	39
<i>Dobrawa Biadun</i>	
3.4. Formy wykonywania zawodu fizjoterapeuty	41
<i>Dobrawa Biadun</i>	
3.5. Fizjoterapeuta w systemie świadczeń gwarantowanych	45
<i>Dobrawa Biadun</i>	
4. Samorząd zawodowy fizjoterapeutów	49
4.1. Rola i zadania samorządu zawodowego fizjoterapeutów	49
<i>Katarzyna Blicharczyk-Ożga</i>	
4.2. Organy samorządu zawodowego fizjoterapeutów	53
<i>Katarzyna Blicharczyk-Ożga</i>	
4.3. Odpowiedzialność zawodowa fizjoterapeutów	57
<i>Waldemar Laskowski</i>	
5. Miejsce współczesnej fizjoterapii w medycynie	61
<i>Zbigniew Śliwiński • Aleksander Sieroń</i>	
6. Nowy program specjalizacji – kompetencje fizjoterapeuty	67
<i>Jan Szczegielniak • Katarzyna Bogacz • Zbigniew Śliwiński</i>	
6.1. Fizjoprofilaktyka	73
<i>Magdalena Hagner-Derengowska • Monika Grygorowicz</i>	

CZĘŚĆ 2. DIAGNOSTYKA FUNKCJONALNA 85

7. Badanie palpacyjne narządu ruchu z terapią punktów spustowych według koncepcji J.E. Muscolino	87
<i>Jacek Łuniewski • Zbigniew Śliwiński</i>	
8. Dysfunkcje układu mięśniowo-powięziowego. Ból mięśniowo-powięziowy	99
<i>Jarosław Ciechomski</i>	
9. Chód i jego ocena	115
<i>Faustyna Manikowska • Marek Józwiak • Brian Po Jung Chen</i>	
10. Diagnostyka obrazowa w fizjoterapii	127
<i>Dominik Sieroń</i>	
10.1. Ultrasonografia obrazowa w diagnostyce funkcjonalnej i fizjoterapii osób z różnymi dysfunkcjami	135
<i>Paweł Linek • Tomasz Wolny</i>	
10.2. Badanie czynnościowe w chorobach wewnętrznych – kardiologii. Interpretacja badań kardiograficznych	153
<i>Aleksander Sieroń • Joanna Barbara Gmyrek • Leszek Jagodziński</i>	
10.3. Badanie czynnościowe w chorobach wewnętrznych – pulmonologii. Badania w POCHP i kwalifikacja do fizjoterapii	161
<i>Jan Szczegielniak • Katarzyna Bogacz • Jacek Łuniewski</i>	
11.1. Testy neurologiczne stosowane w badaniu czynnościowym w fizjoterapii u dorosłych	173
<i>Jan Czernicki • Jolanta Krukowska</i>	
11.2. Testy neurologiczne w badaniu czynnościowym w fizjoterapii – testy neurodynamiczne	181
<i>Marek Woszczak</i>	
11.3. Testy neurologiczne w badaniu czynnościowym w fizjoterapii u dzieci	201
<i>Wojciech Kiebzak • Anna Gniatkowska-Nowakowska</i>	
12. Testy ortopedyczne w badaniu czynnościowym w fizjoterapii	211
<i>Jacek Lorkowski, Andrzej Kotela, Ireneusz Kotela</i>	
13. Diagnostyka skolioz idiopatycznych	219
<i>Tomasz Kotwicki, Zbigniew Śliwiński</i>	
13.1. Standard prowadzenia badań przesiewowych w kierunku wczesnego wykrywania skoliozy idiopatycznej	233
<i>Dariusz Czaprowski</i>	

14. Badanie i ocena postawy ciała dziecka — 245	25. Elektroterapia — 397
<i>Ireneusz M. Kowalski • Piotr Siwik</i>	<i>Aleksandra Bauer • Marek Wiecheć</i>
15. Ocena elastyczności mięśni — 257	25.1. Elektroterapia autoadaptacyjna — 441
<i>Jacek Luniewski • Zbigniew Śliwiński</i>	<i>Marek Wiecheć • Magdalena Hertel</i>
16. Urządzenia komputerowe wspomagające diagnostykę funkcjonalną — 273	26.1. Magnetostymulacja — 445
<i>Grzegorz Śliwiński • Ralf Zeckay</i>	<i>Grzegorz Cieślar • Aleksander Sieroń</i>
16.1. Praktyczne wykorzystanie systemu fotogrametrii wg DIERS w diagnostyce skolioz i wad postawy — 283	26.2. Terapia polem magnetycznym małej częstotliwości — 455
<i>Arkadiusz Żurawski • Marlena Skwiot</i>	<i>Aleksandra Bauer • Marek Wiecheć</i>
• Anna Zmysłna • Zbigniew Śliwiński	26.3. Magnetolaserostymulacja – wpływ promieniowania niejonizującego na żywy organizm — 465
• Grzegorz Śliwiński	<i>Romualda Mucha • Monika Mucha-Janota</i>
16.2. Możliwość wykorzystania topografii powierzchniowej w diagnostyce i profilaktyce zaburzeń postawy ciała — 293	• Aleksander Sieroń
<i>Marzena Wiernicka • Monika Grygorowicz</i>	27.1. Lasery niskoenergetyczne — 473
<i>Ewa Kamińska • Zbigniew Śliwiński</i>	<i>Jarosław Pasek • Agata Stanek</i>
17. Badanie logopedyczne w fizjoterapii — 305	• Aleksander Sieroń
<i>Zofia Twardochleb</i>	27.2. Lasery wysokoenergetyczne — 479
18. Elementy diagnostyki psychologicznej dla fizjoterapii — 313	<i>Romualda Mucha • Monika Mucha-Janota</i>
<i>Marta Makara-Studzińska</i>	• Aleksander Sieroń
18.1. Podstawy psychologii praktycznej dla fizjoterapeutów — 323	27.3. Diody led – ledoterapia — 485
<i>Zofia Śliwińska</i>	<i>Romualda Mucha • Monika Mucha-Janota</i>
19. Wczesna ocena ośrodkowych zaburzeń ruchowych — 337	• Aleksander Sieroń
<i>Małgorzata Domagalska-Szopa</i>	27.4. Światło spolaryzowane w fizjoterapii — 491
20. Badania laboratoryjne na potrzeby fizjoterapii — 347	<i>Aleksander Sieroń • Grzegorz Żydowicz</i>
<i>Aleksander Sieroń • Anna Gadowska-Cicha</i>	28. Fizykoterapia w wybranych jednostkach chorobowych okresu rozwojowego — 497
• Omran Ibrahim	<i>Aleksandra Bauer • Marek Wiecheć</i>
CZĘŚĆ 3. FIZYKOTERAPIA — 353	29. Fizykoterapia wieku dojrzałego — 507
21. Kriostymulacja miejscowa i ogólnoustrojowa — 355	<i>Aleksander Sieroń • Agata Stanek</i>
<i>Agata Stanek • Aleksander Sieroń</i>	<i>Monika Poźniak • Jarosław Pasek • Grzegorz Cieślar</i>
• Zbigniew Śliwiński	30. Fizykoterapia w trzecim okresie życia — 523
22. Hiperbaryczna terapia tlenowa — 365	<i>Marek Żak • Jolanta Dudek</i>
<i>Aleksander Sieroń • Grzegorz Cieślar</i>	31.1. Fizykoterapia w onkologii — 533
<i>Janina Mrowiec • Anna Gadowska Cicha</i>	<i>Anna Lipińska • Anna Opuchlik</i>
23. Terapia fotodynamiczna — 373	31.2. Nietrzymanie moczu u mężczyzn po operacyjnym usunięciu gruczołu krokowego z powodu raka — 545
<i>Aleksandra Kawczyk-Krupka</i>	<i>Elżbieta Rajkowska-Labon</i>
24. Diagnostyka autofluorescencyjna i fotodynamiczna — 383	31.3. Obrzęk limfatyczny u chorych po zabiegach onkologicznych — 555
<i>Sebastian Kwiatek • Dariusz Straszak</i>	<i>Agata Stanek • Aleksander Sieroń</i>
• Aleksandra Kawczyk-Krupka • Wojciech Latos	31.4. Autorski program postępowania fizjoterapeutycznego u pacjentów po radykalnej prostatektomii realizowany w Świętokrzyskim Centrum Onkologii w Kielcach — 563
• Aleksander Sieroń	<i>Tomasz Skowronek • Małgorzata Terek-Derszniak</i>
	• Stanisław Góźdz

32. Fizykoterapia w sporcie kwalifikowanym —	573	41. Masaż z wykorzystaniem wody —	661
Andrzej Czamara • Jolanta Ewa Kujawa		Elżbieta Rajkowska-Labon	
• Krzysztof Klukowski			
33. Fizykodiagnostyka i fizjoterapia		42. Masaż Shantala —	673
stomatologiczna —	585	Iwona Wilk • Krzysztof Kassolik	
Danuta Lietz-Kijak		Waldemar Andrzejewski	
34. Fizykoterapia w okulistyce —	603	43. Masaż w onkologii —	677
Lidia Puchalska-Niedbał		Iwona Malicka	
35. Fizykoterapia w dermatologii		44. Manipulacja tkanką łączną —	685
i medycynie estetycznej —	615	Elizabeth Holey	
Jadwiga Matla-Stodolna			
36. Podstawy stosowania leku w fizjoterapii —	627	CZĘŚĆ 5. BALNEOKLIMATOTERAPIA —	689
Barbara Szczegielniak • Jan Szczegielniak		45. Peloidy —	691
		Agata Stanek • Grzegorz Cieślar	
CZĘŚĆ 4. MASAŻ LECZNICZY —	637	46. Kąpiele wodne – hydroterapia —	697
37. Masaż klasyczny —	639	Janina Mrowiec	
Krzysztof Kassolik • Waldemar Andrzejewski		47. Inhalacje, wziewania i aerozole —	711
38. Masaż segmentarny —	645	Janina Mrowiec	
Rafał Kandziora		48. Talasoterapia —	717
39. Masaż punktowy i liniowy —	651	Grzegorz Cieślar • Agata Stanek	
Iwona Wilk, Krzysztof Kassolik			
• Waldemar Andrzejewski		SKOROWIDZ —	723
40. Masaż tensegracyjny —	653		
Krzysztof Kassolik • Waldemar Andrzejewski			

CZĘŚĆ 1

WPROWADZENIE

1. FIZJOTERAPIA – RYS HISTORYCZNY

¹ Kolegium Nauk Medycznych, Uniwersytet Rzeszowski

² Katedra Fizjoterapii, Wydział Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii, Politechnika Opolska

Fizjoterapia jest działem medycyny klinicznej wykorzystującym w celach leczniczych ruch i inne czynniki fizyczne, z jakimi spotykamy się w naturze. Jest jedną z najstarszych specjalności medycznych, już bowiem u zarania dziejów ludzkości instynktownie, poprzez przypadkowe spostrzeżenia i doświadczenia, wykorzystywała dobroczynne działanie światła, ciepła, zimna, wody, ruchu i masażu na organizm ludzki. Czynniki te uspokajały, łagodziły ból, działały przeciwzapalnie, pobudzały ziarninowanie ran. Dopiero w starożytności, wraz z narodzinami najstarszych cywilizacji świata, zaczęto w sposób świadomy wykorzystywać czynniki fizyczne w celach profilaktyki i leczenia wielu chorób.

- **W starożytnych Chinach**, zgodnie z filozofią życia zakładającą jednoczesną dbałość o zdrowie fizyczne i psychiczne, już 1200 lat p.n.e. stosowano ćwiczenia lecznicze. Łączono je powszechnie z masażem, akupunkturą, autohipnozą i kontemplacją. Mówi o tym jedna z najstarszych ksiąg medycznych *Nei Tsing* (księga o życiu wewnętrznym), zawierająca zbiór kanonów chińskiej myśli medycznej. W Państwie Środka opracowano kilka oryginalnych systemów gimnastycznych. Do najbardziej znanych i szeroko stosowanych w medycynie chińskiej należał system „Tay-Tsy”. Charakteryzował się dużą liczbą ćwiczeń oddechowych, ściśle określoną kolejnością ruchów, rytmicznością, z jaką przechodzono od jed-

nej postawy do drugiej, oraz starannym doбором ćwiczeń w zależności od potrzeb terapeutycznych i możliwości pacjenta. Powszechnie stosowano system „Szeng’a”, skierowany do leczenia ludzi starszych i osłabionych. Z tego względu dominowały w nim ćwiczenia wykonywane w pozycjach siedzącej i leżącej. Ćwiczenia gimnastyczne prowadzone według systemu „Kong Fu” służyły najczęściej wszechstronnemu usprawnianiu organizmu i zwiększeniu jego odporności, ale wykorzystywano je również do leczenia wielu schorzeń. Do terapii stosowano pozycję siedzącą lub klęczącą. Doświadczenia chińskie dotyczące szczególnie stosowania ćwiczeń oddechowych, technik relaksacyjnych, akupunktury i masażu są do dziś wykorzystywane w fizjoterapii.

- **W innej cywilizacji starożytnego Wschodu – Indiach**, wykorzystywano ćwiczenia fizyczne jako metodę utrzymania i poprawy zdrowia. Dużą wagę przywiązywano do higieny i czystości ciała. Kapłani buddyjscy codziennie rano musieli kąpać się w rzecze, a każdy Hinduś przed posiłkiem mył ręce i zęby. Wskazania dotyczące higieny i stosowania ćwiczeń leczniczych zawarte były w świętych księgach „Wedy”. Również dwaj wybitni lekarze staroindyjscy: Charaka i Suaruta zalecali ćwiczenia fizyczne w leczeniu wielu chorób. Zwracali uwagę na systematyczność ćwiczeń, a ich intensywność uzależniali

od wieku, stanu zdrowia i przygotowania fizycznego. Prowadzili teoretyczne rozważania dotyczące istoty wysiłku fizycznego. Charaka jako pierwszy opisał objawy zmęczenia po intensywnym wysiłku fizycznym, natomiast Suaruta podał definicję ćwiczenia fizycznego. Starożytnych Hindusów uważa się za prekursorów klimatologii i hydroterapii. Stosowali kąpiele ciepłe i zimne, kąpiele parowe i w gorącym piasku. Opracowali również specjalny system masażu, który dzielili na: atletyczny, leczniczy i higieniczny. W drugim tysiącleciu p.n.e. powstał system „Yoga”, którego istotą było dążenie do doskonałości ciała i ducha poprzez kontemplację, medytację, ćwiczenia oddechowe, nakazy i zakazy.

- **Na wysokim poziomie stała starożytna medycyna egipska.** Obowiązek leczenia spoczywał na kapłanach, którzy wraz z faraonami odbywali dwukrotnie kąpiel oczyszczającą w Nilu, gdyż jego wodom przypisywano właściwości lecznicze. Z zabiegów fizjoterapii stosowano ciepłe i zimne kąpiele, masaż ciała połączony z namaszczeniem oraz w ograniczonym zakresie gimnastykę leczniczą. Z Egiptu pochodzą najstarsze dowody zastosowania zaopatrzenia ortopedycznego. Jest to płaskorzeźba umieszczona na portalu grobowca z 2830 r. p.n.e., przedstawiająca mężczyznę wspartego na kuli pachowej, oraz mumia kobiety z drewnianą protezą palucha pochodząca z grobowca w Dolinie Królów z okresu 1428–1397 p.n.e.

- **Za kolebkę medycyny naukowej uważana jest Grecja.** Ukształtował się tam system medycyny ściśle związany z kulturą fizyczną, sprzyjający rozwojowi wielu form fizjoterapii. Kapłani leczyli chorych w świątyniach Asklepiosa, położonych na wzgórzach, wśród lasów, w pobliżu źródeł wód mineralnych, w miejscach przypominających współczesne uzdrowiska. Pacjentom zalecano ćwiczenia fizyczne, ciepłe i zimne kąpiele, picie wód mineralnych, namaszczenia ciała olejami połączone z masażem, chodzenie boso, jazdę konną, dźwiganie ciężarów, a czasem nawet udział w igrzyskach olimpijskich.

W takiej atmosferze wyrastał **Hipokrates** (460–377 p.n.e.), jeden z najwybitniejszych lekarzy starożytności, uważany również za prekursora gimnastyki leczniczej. Twierdził on, że na zdrowie człowieka ma wpływ środowisko, w którym żyje, tj. klimat, jakość gleby i wody, odżywianie, ilość ruchu i wypoczynek. Stąd swoim pacjentom zalecał kuracje powietrzno-klimatyczne, kąpiele połączone z nacieraniem cie-

płą i zimną wodą, dietę i szeroki wachlarz ćwiczeń gimnastycznych. Szczególnie upodobał sobie spacer i biegi, które miały pełnić funkcję profilaktyczną i leczniczą. Stosował stopniowanie trudności, indywidualizację ćwiczeń i rozgrzewkę przed głównym wysiłkiem. W swoim dziele *O chirurgii* pisze: „należy pamiętać, że ćwiczenia wzmacniają ciało, a nieczynność ciała osłabia”. Uważał, że ćwiczenia fizyczne należy uzupełniać masażem, który powinien: „być na tyle mocny, aby wzmocnić ciało i na tyle lekki, aby przynieść rozluźnienie”.

Z kolei w dziele *O stawach* Hipokrates odnosi się do terapii manualnej, pisząc: „Kręgi nie są wiele, lecz tylko nieznacznie przesunięte... Nic nie może ująć oku i ręką zręcznego lekarza, aby przesunięte kręgi kręgosłupa na lekarskim stole naprawił bez uszkodzenia chorego”.

Dla fizjoterapii niezwykle ważna jest ponadczasowa maksyma głoszona przez Hipokratesa, mówiąca, że: „cała wiedza medyczna ma dwa potężne słupy, na których się wspiera. Są nimi ćwiczenia fizyczne i dietetyka”. Biorąc pod uwagę środki, jakie Hipokrates aplikował pacjentom, należy sobie zadać pytanie, czy był on jedynie ojcem medycyny naukowej, czy również prekursorem fizjoterapii. Dzieło Hipokratesa zostało utrwalone i wzbogacone w następnych latach przez wychowanków szkoły aleksandryjskiej, głównie o wiedzę z anatomii i fizjologii człowieka.

- **W Rzymie działał drugi obok Hipokratesa wybitny lekarz starożytności Galen** (130–200 n.e.). Był Grekiem, autorem 125 prac z zakresu medycyny, w których poruszył wiele zagadnień dotyczących fizjoterapii. W dziedzinie anatomii ostatecznie utwierdził pogląd o jedności mózgu, rdzenia kręgowego i nerwów, jako pierwszy ogłosił prawo parzystości nerwów. Badał budowę kości, mięśni i stawów. Opisał pracę zarówno pojedynczego włókienka mięśniowego, jak i całych grup mięśniowych. Przedstawił mechanizm oddychania. Opisał wady postawy i wprowadził stosowane do dziś nazwy: skolioza, kifoza, lordoza. W dziele *O zachowaniu zdrowia* przedstawił swoje poglądy dotyczące gimnastyki leczniczej. Najczęściej zalecał chorym ćwiczenia wolne, z ciężarkami i grę w piłkę. Dokonał klasyfikacji ćwiczeń pod kątem ich zastosowania w terapii różnych schorzeń. Wreszcie podzielił ćwiczenia na: gimnastykę właściwą (zdrowotną), wojskową i atletyczną. O roli i znaczeniu fizjoterapii w procesie leczenia świadczy twierdzenie Galena mówiące, że „najlepszym lekarzem jest ten, który jest zarazem nauczycielem gimnastyki”.

Prace Galena stanowiły podsumowanie całego dorobku medycyny antycznej i przez wiele wieków wywierały ogromny wpływ na kształt nauki. Jeszcze w XVIII w. często odwoływano się do jego spuścizny.

Wśród lekarzy rzymskich na uwagę zasługuje działalność **Aurelianus Caeliusa** (V w.), który kontynuując prace Galena, zalecał swoim pacjentom ćwiczenia fizyczne i wodolecznictwo. Powszechnie stosował gimnastykę leczniczą u chorych po zabiegach chirurgicznych i w leczeniu porażań. Stworzył wiele przyrządów przypominających dzisiejsze systemy bloczkowo-ciężarkowe.

Starożytność odegrała kluczową rolę w dziejach medycyny i kultury fizycznej, a zatem i w rozwoju fizjoterapii. Cywilizacje Chin, Indii, Grecji i Rzymu stworzyły oryginalne metody i systemy gimnastyki leczniczej, które przez wiele stuleci stanowiły niedościgniony wzorzec.

- **W dobie średniowiecza** odrzucono osiągnięcia starożytności. Zakwestionowano radość życia doczesnego, wartość zdrowia, dbałość o ciało. Przez tysiąc lat nowym ideałem miał być asceta. Traktowanie choroby czy niepełnosprawności jako kary boskiej nie sprzyjało rozwojowi fizjoterapii. Dopiero w XIII w., po wynalezieniu prochu, kiedy wojny stały się przyczyną zwiększenia się liczby rannych i okaleczonych, skutki działań zbrojnych stanowiły najsilniejszy bodziec do rozwoju nowych metod fizjoterapii.
- **Epoka renesansu**, odkrywając na nowo człowieka, interesując się jego życiem doczesnym, przyczyniła się do rozwoju wielu dziedzin nauki, sztuki i rozrywki. W poszukiwaniu nowych metod leczenia sięgano po środki fizyczne, takie jak gimnastyka, masaż, kąpiele czy leczenie klimatyczne.

Wybitną postacią odrodzenia był francuski chirurg **Ambroży Paré** (1510–1590). Jako uczestnik wielu wojen, zdobył doświadczenie w leczeniu urazów, a szczególnie w amputacji kończyn. Jako pierwszy zastosował podwiązanie naczyń krwionośnych, a zalewanie ran wrzącym olejem zastąpił zwykłym opatrunkiem. Zasłynął jako autor wielu oryginalnych rozwiązań z zakresu zaopatrzenia ortopedycznego. Skonstruował gorsety dla osób z wadami kręgosłupa, ortezy stabilizujące kończyny i ułatwiające chodzenie, specjalne obuwie korygujące wady stóp i wiele rodzajów protez. Paré wydał w 1582 r. dzieło *Chirurgia*, w którym twierdził, że do zachowania zdrowia organizmowi ludzkiemu niezbędne są systematyczne ćwiczenia. Podkreślał również konieczność stosowania

gimnastyki leczniczej w leczeniu złamań i stanach po amputacji kończyn jako głównego czynnika umożliwiającego powrót do sprawności. Swoich pacjentów zwalniał do domu dopiero po zaopatrzeniu w protezę i nauczaniu posługiwania się nią. Uznawany jest również za pioniera nowożytnego masażu, ponieważ prowadził badania nad jego fizjologią, kontynuowane w kolejnych latach na Uniwersytecie w Padwie. Przez wielu autorów uważany jest za prekursora nowoczesnej rehabilitacji, fizjoterapii i masażu w Europie.

W dobie odrodzenia działało wielu wybitnych lekarzy opowiadających się za szerokim wprowadzeniem czynników fizycznych, głównie gimnastyki, do profilaktyki i leczenia. Hiszpan **Christóbal Méndez** w wydanej w 1553 r. w Sewilli *Książce o gimnastyce i jej leczniczym wpływie* opowiada się za powszechnym stosowaniem ćwiczeń fizycznych w leczeniu ludzi starszych i kalekich.

Włoch **Girolamo Cardano** (1501–1576) był znany jako twórca teorii wyjaśniającej ruchy mięśni w kategoriach fizjologii i mechaniki. W rozprawie *O zachowaniu zdrowia* wydanej w 1582 r. uzasadnił potrzebę stosowania ćwiczeń leczniczych.

Największe jednak znaczenie dla rozwoju fizjoterapii miała praca **Girolama Mercurialego** (1530–1607) *O sztuce gimnastycznej*, wydana w Wenecji w 1569 r. Była ona wynikiem wieloletnich studiów autora nad historią starożytnej medycyny i gimnastyki. Stanowiła encyklopedię ćwiczeń fizycznych znanych od czasów antycznych. Składała się z sześciu ksiąg, z których trzy pierwsze poświęcone były analizie podstawowych pojęć z zakresu gimnastyki, opisowi ćwiczeń stosowanych w starożytności oraz ich metodyce. Trzy kolejne księgi poświęcone były gimnastyce leczniczej.

O tym, jak wielkim zainteresowaniem w dobie odrodzenia cieszyła się gimnastyka lecznicza, niech świadczy fakt, że w XVI w. **Laurent Joubert** (1529–1583) wprowadził ją jako przedmiot obowiązkowy dla lekarzy na słynnym Uniwersytecie w Montpellier.

W XVI w. o profilaktycznych i zdrowotnych wartościach ćwiczeń fizycznych zaczęli pisać powracający ze studiów we Włoszech i Francji młodzi polscy lekarze.

Maciej z Miechowa (1457–1523) w dziele wydanym w 1522 r. jeszcze po łacinie *Pielęgnowanie zdrowia* polecał przechadzki na świeżym powietrzu oraz przyjemne ćwiczenia cielesne.

Jednemu z najwybitniejszych lekarzy polskiego odrodzenia, **Wojciechowi Oczce** (1537–1599), przypisuje się powszechnie prekursorską rolę w rozwoju wodolecznictwa i gimnastyki leczniczej w naszym

kraju. W 1578 r. wydał pierwszy w języku polskim traktat *Cieplice*, gdzie dokonał klasyfikacji wód mineralnych występujących w Polsce, a także opisał ich lecznicze działanie. Wodolecznictwo uważał za jeden z najskuteczniejszych środków leczniczych. Zalecał polewania, kąpiele i kuracje pitne. Jest uważany za ojca polskiej balneologii. Duże znaczenie przypisywał również właściwej diecie, cenił zdrowotne walory ćwiczeń fizycznych, potępiał lenistwo, siedzący tryb życia, nieumiarkowanie w jedzeniu i piciu, które to nawyki prowadziły do choroby. Wojciech Oczko był pierwszym polskim lekarzem, który pisał o teorii ćwiczeń fizycznych i wdrażał je do praktyki lekarskiej. Musimy pamiętać również o niezwykle istotnej dla fizjoterapii sentencji, której był autorem: „ruch może zastąpić wszystkie lekarstwa, ale żadne lekarstwo nie jest w stanie zastąpić ruchu”.

Znaczne osiągnięcia w dziedzinie propagowania leczenia ruchem miał działający w tym samym okresie **Sebastian Petrycy** (1554–1626), wybitny lekarz i filozof, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego. Swoje poglądy stanowiące szerokie spojrzenie na temat aktywności fizycznej przedstawił w 1605 r. w *Polityce Arystotelesowej, to jest rządu Rzeczypospolitej z dokładem ksiąg ośmioro*. Ćwiczenia fizyczne uprawiane z umiarem i przyjemnością uznawał za ważny element profilaktyki zdrowia. Petrycy szczególnie wagę przywiązywał do wychowania fizycznego dzieci. Opierając się na solidnym fundamencie wiedzy medycznej i przyrodniczej, jako pierwszy w kraju podkreślił ścisły związek zachodzący między uprawianiem ćwiczeń fizycznych a zdrowiem młodzieży.

- **Epoka oświecenia** charakteryzowała się gwałtownym rozwojem nauki i dużą liczbą wynalazków i odkryć, również w naukach medycznych. Było to powodem odejścia od obowiązujących do tego czasu dogmatów Hipokratesa i Galena. Do ich dorobku podchodzono w dalszym ciągu z szacunkiem, podważano jednak wartość merytoryczną ich dzieł. Dokonanie wielu odkryć naukowych pozwoliło na rozwój fizykoterapii.

Rozwój elektroterapii związany jest z osobą **Williama Gilberta** (1540–1603), który prowadził badania nad elektrycznością statyczną. Wykorzystując jego doświadczenia, w 1740 r. na Uniwersytecie w Halle zbudowano „maszynę do elektryzacji”, a chorych z porażeniami poddawano zabiegowi „franklinizacji”.

W 1791 r. **Luigi Galvani** (1737–1798), profesor anatomii Uniwersytetu w Bolonii, opisał skurcz

mięśnia żaby wywołany działaniem elektryczności. Udowodnił również, że nerwy przewodzą prąd elektryczny.

Kontynuując doświadczenia Galvaniego, inny Włoch, **Alessandro Volta** (1745–1827), zbudował ogniwo elektryczne, będące pierwszym sztucznym źródłem prądu elektrycznego.

Lekarze epoki oświecenia nadal wykazywali zainteresowanie metodami fizykalnymi. Zwolennikiem ćwiczeń fizycznych był **Herman Boerhave** (1668–1738), który twierdził, że zadaniem terapii jest kierowanie działaniem natury, którą trzeba umiejętnie pobudzać lub miarkować. W leczeniu pacjentów zalecał dietę, gimnastykę leczniczą, jazdę konną, ograniczał także stosowanie lekarstw. Propagował specyficzny rodzaj masażu polegający na pocieraniu całego ciała szczotką.

Zwolennikiem gimnastyki leczniczej w chorobach narządu ruchu u dzieci był pochodzący z Lyonu **André Nicholas** (1658–1742), uważany za ojca ortopedii. Był autorem pojęcia „ortopedia” oraz książki *Ortopedia, czyli sztuka zapobiegania i poprawiania zniekształceń ciała u dzieci*. Od tego momentu dziedzina ta zajmowała się profilaktyką i leczeniem wad postawy u dzieci, starając się „wychować proste dzieci” (*orthos* – prosty, *pais* – dziecko, *pedia* – dzieci, *paideo* – wychowuje).

Na uwagę zasługuje działalność **André Tissota** (1728–1797), autora wydanej w 1780 r. pracy *Gimnastyka medyczna i chirurgiczna*. Przedstawił w niej opracowane przez siebie zestawy ćwiczeń zwiększających pojemność płuc, korekcyjnych, profilaktycznych i leczniczych, dotyczących w głównej mierze leczenia wad klatki piersiowej.

Zafascynowani odkryciami naukowymi, możliwością stosowania nowych środków farmakologicznych i technik medycznych lekarze epoki oświecenia w mniejszym stopniu korzystali z metod fizykalnych. Coraz częściej zaczęli się pojawiać specjaliści spoza świata lekarskiego, stosujący gimnastykę leczniczą, masaż czy hydroterapię.

- **Wiek XIX** to okres wielkiego rozwoju przemysłu, burzliwych przeobrażeń społecznych i ekonomicznych. Procesy industrializacji, urbanizacji, postęp cywilizacji spowodowały, że coraz popularniejszy stawał się siedzący tryb życia. Tylko przebywanie na świeżym powietrzu i planowa aktywność ruchowa mogły kompensować wiele ujemnych wpływów środowisk wielkomiejskich na zdrowie mieszkańców. Stąd w okresie tym nastąpił gwałtowny rozwój wychowania fizyczne-

Zbigniew Śliwiński¹ ■ Aleksander Sieroń²

5. MIEJSCE WSPÓŁCZESNEJ FIZJOTERAPII W MEDYCYNIE

¹ Zakład Fizjoterapii, Wydział Nauk o Zdrowiu, Collegium Medicum, Uniwersytet Jana Kochanowskiego, Kielce

² Wydział Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu im. Jana Długosza w Częstochowie

Od pierwszego wydania *Wielkiej fizjoterapii* upłynęło już kilka lat. Lata te pokazały znaczący wzrost znaczenia fizjoterapii, ale wskazały także nowe, nieznane wcześniej możliwości jej stosowania, jak choćby w pandemii COVID-19. Trudno byłoby ozdrowieńcom po covidzie uzyskać sprawność fizyczną, ale i umysłową bez wsparcia fizjoterapeuty. Lata te jeszcze dobitniej potwierdziły większą szansę na sukces, gdy współpracują ze sobą lekarze i pozostali personel medyczny, w tym zwłaszcza fizjoterapeuci. Mamy nadzieję, że drugie wydanie *Wielkiej fizjoterapii* utrwali jeszcze lepiej niezbędność tych części działań diagnostycznych i terapeutycznych, działań, które są możliwe dzięki nowoczesnej fizjoterapii, idącej równoległe z postępowaniem fizyki i inżynierii.

Historia fizjoterapii sięga czasów przed naszą erą. W V/IV w. p.n.e. Hipokrates zalecał gimnastykę obok codziennej higieny i prawidłowej diety. Uważał on, że lekarz jest jedynie pomocnikiem natury i w takim kontekście należy rozumieć jego słynną maksymę *primum non nocere*. Wprowadził do praktyki ćwiczenia stopniowane według trudności, indywidualizację ćwiczeń oraz ćwiczenia wstępne przed głównym wysiłkiem. W VI/V w. p.n.e.

Konfucjusz zwrócił uwagę na związek między odpowiednim ułożeniem ciała a uzyskiwanymi efektami profilaktycznymi i leczniczymi. Z kolei Asklepiades z Bitynii (ok. 129–56 r. p.n.e.) w terapii stosował masaże i kąpiele. W starożytnym Rzymie Galen podkreślał wpływ gimnastyki na rozwój ciała. Opisał on i usystematyzował wady postawy (skolioza, kifoza, lordoza). Także starohinduska joga widziała w ćwiczeniach gimnastycznych i oddechowych środek do osiągnięcia równowagi psychofizycznej i lepszej wydolności organizmu.

Obecnie mianem fizjoterapii określa się zespół metod oddziaływania na człowieka, wykorzystujących zjawisko reaktywności organizmu na bodźce. Według nowej definicji w zakres zainteresowania fizjoterapii wchodzi nie tylko osoby chore, lecz także osoby zdrowe. Z tego względu fizjoterapię współcześnie można podzielić na: fizjoterapię prozdrowotną, fizjoterapię prewencyjną pierwotnie, fizjoterapię śródchorobową, fizjoterapię ozdrowieńczą oraz fizjoterapię prewencyjną wtórnie. Dlatego do realizacji nowych celów fizjoterapii niezbędne dla fizjoterapeutów jest stałe podnoszenie wiedzy w zakresie wszystkich wspomnianych wyżej aspektów.

Fizjoterapia prozdrowotna

Przesłanie definicji fizjoterapii prozdrowotnej jest następujące:

- ma na celu utrzymanie prawidłowego ogólnego stanu zdrowia zdrowego człowieka,
- nie ma ograniczeń wiekowych, aczkolwiek szczególnie jest dedykowana osobom młodym i w wieku średnim, żyjącym i pracującym intensywnie,
- jest realizowana przede wszystkim poprzez wykorzystanie procedur *wellness* i SPA,
- może w istotny sposób wpływać na poprawę stanu finansów fizjoterapeuty.

Warto przypomnieć, że *wellness* to styl życia zapewniający dobre samopoczucie i wpływający na uzyskanie i utrzymanie harmonii między ciałem, duchem i umysłem. Natomiast SPA, będące akronimem łacińskich słów *Sanus Per Aquam*, czyli „zdrowie poprzez wodę”, sprzyja poprawie samopoczucia, relaksowi oraz wspomaga zdrowie i urodę. Ważną rolę w fizjoterapii prozdrowotnej pełni też *anti-aging*, który wykorzystuje różne metody wpływające na spowolnienie fizjologicznego procesu starzenia się i poprawę jakości życia.

Fizjoterapia prewencyjna pierwotnie

Drugą formą fizjoterapii przeznaczoną współcześnie dla osób zdrowych jest fizjoterapia prewencyjna pierwotnie. Jest dedykowana osobom, u których występują czynniki ryzyka określonych chorób:

- zespołu metabolicznego,
- chorób układu krążenia,
- zaburzeń sprawności układu kostno-mięśniowego.

Fizjoterapia prewencyjna pierwotnie może być realizowana w warunkach domowych po wyedukowaniu osób zagrożonych chorobą oraz może być realizowana w warunkach oddziałów zamkniętych lub półzamkniętych, a więc także w sanatoriach oraz domach wypoczynkowych. Ta forma fizjoterapii, podobnie jak fizjoterapia prozdrowotna, może być realizowana z wykorzystaniem metod *wellness* i SPA, co może również wnieść istotne korzyści finansowe dla fizjoterapeuty.

Fizjoterapia śródchorobowa

Fizjoterapia śródchorobowa nie jest nową formą terapii i, co oczywiste, jest stosowana w:

- chorobach z dużym prawdopodobieństwem pełnego wyleczenia,
- chorobach przewlekłych o długotrwałym przebiegu,
- chorobach nieuleczalnych,
- postaciach terminalnych chorób.

Fizjoterapia śródchorobowa jest stosowana w chorobach wyleczalnych, w których istotnie wpływa na skrócenie czasu trwania choroby, co dotyczy zwłaszcza stanów pourazowych układu kostno-stawowego i mięśniowego, a stosowana u sportowców po przebytych kontuzjach umożliwia powrót do czynnego uprawiania sportu wyczynowego w czasie krótszym nawet o 70% w porównaniu z sytuacją bez stosowania nowoczesnej fizjoterapii.

Nowe spojrzenie na fizjoterapię w sporcie, zgodnie z którym możliwe jest rozpoczęcie fizjoterapii praktycznie w dniu zaistnienia określonego procesu chorobowego, jest pochodną wiedzy na temat tzw. fenomenu Seczenowa. W celu przypomnienia: fenomen Seczenowa określa przyspieszenie procesów regeneracji układu kostno-mięśniowego dzięki pobudzeniu pracy mięśni, które w dotychczasowej aktywności ruchowej (sportowej) nie brały udziału. Fenomen Seczenowa mówi o tym, że nawet krótkotrwała aktywność dodatkowych, agonistycznych, lecz niepracujących dotąd mięśni, powoduje pozytywny efekt tłumienia, hamowania odczynu zmęczeniowego odpowiednich stref ruchowych ośrodkowego układu nerwowego, co wiąże się także z odruchowym przekrwieniem roboczym grup mięśniowych sprzyjającym zwiększeniu szybkości procesu restytucji.

Fizjoterapia śródchorobowa obejmuje także stany przewlekłe u dzieci z mózgowym porażeniem dziecięcym oraz wadami układu kostno-stawowego, w tym zwłaszcza skoliozami. Z kolei fizjoterapia śródchorobowa w chorobach przewlekłych u dorosłych obejmuje zwłaszcza schorzenia ośrodkowego układu nerwowego,

do których zaliczyć należy stany po udarach mózgowych, chorobę Alzheimera oraz chorobę Parkinsona. Do innych schorzeń, w leczeniu których współcześnie niezbędna jest fizjoterapia, należy zaliczyć pandemię cywilizacyjną, jaką jest cukrzyca.

Fizjoterapia ozdrowieńcza

Fizjoterapia ozdrowieńcza to obecnie najczęstsza forma fizjoterapii stosowana u pacjentów w trakcie rekonwalescencji po urazach, zabiegach chirurgicznych bądź dekompensacji schorzeń układów wewnętrznych, zwłaszcza układu krążenia.

Fizjoterapia ozdrowieńcza usprawnia mechanizmy homeostazy, wzmacnia i porządkuje funkcje fizjologiczne wielu narządów i układów i z tego względu, biorąc dodatkowo pod uwagę duże bezpieczeństwo jej stosowania i oddziaływania na organizm człowieka, stanowi jeden z najważniejszych elementów działań leczniczych w chorobach przewlekłych.

W fizjoterapii ozdrowieńczej niezwykle duże znaczenie ma fakt, że współczesny fizjoterapeuta patrzy na określone schorzenie w sposób całościowy, a planując zabiegi i ćwiczenia, w swojej pracy opiera się on na szczegółowych badaniach i diagnozie lekarskiej, które przekłada na swoją fizjoterapeutyczną diagnozę. W no-

woczesnej fizjoterapii ściślejsza jest również współpraca z chorym wynikająca z faktu lepszego uświadomienia pacjentowi istoty działań fizjoterapeuty.

Do głównych celów fizjoterapii ozdrowieńczej zalicza się: zwalczanie bólu i stanów zapalnych oraz usprawnianie czynności poszczególnych narządów. Z kolei do zadań szczegółowych, na przykład u pacjenta ze schorzeniami narządu ruchu, należą m.in.: zwiększanie siły mięśniowej, przywracanie prawidłowego zakresu ruchu, przywracanie prawidłowych stereotypów ruchowych, odtwarzanie propriocepcji, przywracanie odpowiedniej długości i elastyczności tkanek okołostawowych, stwarzanie optymalnych możliwości gojenia się struktur wewnątrz- i okołostawowych, a przy istniejących, niemożliwych do usunięcia zmianach chorobowych osiągnięcie możliwie najlepszego stanu funkcjonalnego oraz nauka „oszczędnego” korzystania z narządu ruchu.

Fizjoterapia prewencyjna wtórnie

Fizjoterapia prewencyjna wtórnie obejmować powinna pacjentów po przebytej chorobie, u których można spodziewać się jej nawrotu. Dotyczy to zwłaszcza pacjentów z chorobą wieńcową, a także zgodnie ze współczesnym stanem wiedzy, pacjentów z cukrzycą.

Fizjoterapeuci mają znaczący udział w działaniach prozdrowotnych, ponieważ ich praca związana jest z niesieniem pomocy chorym w podejmowaniu zarówno działań profilaktycznych u chorych z grup ryzyka, jak i po przebytych różnych schorzeniach, np. sercowo-naczyniowych. W swojej pracy muszą umieć nie tylko rozpoznawać różnorodne ograniczenia i przeciwwskazania do stosowania poszczególnych metod fizjoterapeutycznych, lecz także dobierać optymalną aktywność prowadzonych procedur do potrzeb i możliwości

chorego, który często ma dodatkowe schorzenia, oraz prowadzić skuteczny proces edukacyjny. Ponadto zadaniem fizjoterapeuty jest nakłonienie pacjenta do zmiany dotychczasowego stylu życia, który bardzo często odbiega od modelu uznanego za „prozdrowotny”.

Ze względu na fakt, że współczesna fizjoterapia dysponuje bogatym arsenalem środków służących naprawianiu różnych defektów skóry oraz modelowaniu sylwetki, coraz częściej współczesne metody fizjoterapeutyczne są wykorzystywane w salonach kosmetycznych oraz ośrodkach SPA i odnowy biologicznej.

Aby zrealizować wymienione wyżej formy fizjoterapii, a więc fizjoterapię prozdrowotną, prewencyjną pierwotnie, śródchorobową, ozdrowieńczą oraz prewencyjną wtórnie, należy w dalszym ciągu korzystać

z wiedzy będącej domeną poszczególnych metod fizjoterapii praktycznej, do których zaliczyć należy, co oczywiste:

- balneoterapię,
- klimatoterapię,
- hydroterapię,
- kinezyterapię,
- terapię manualną,
- masaż leczniczy,
- ergoterapię,
- fizykoterapię.

Jak zaproponowane w tym rozdziale podejście różni się od dotychczasowego spojrzenia na fizjoterapię, pokazuje definicja fizjoterapii prezentowana w Wikipedii: *Celem fizjoterapii jest zapobieganie postępowi i nawrotom choroby, usuwanie różnych dolegliwości i przywracanie sprawności fizycznej*. Jak widać z tej definicji, fizjoterapia do tej pory jest dedykowana tylko osobom, u których występuje bądź występowała zdiagnozowana choroba, a więc pacjentom. Przedstawiony powyżej stan światowej wiedzy na temat fizjoterapii włącza do zakresu aktywności zawodowej fizjoterapeutów także osoby zdrowe.

Rola współczesnej fizjoterapii w medycynie w różnym stopniu jest eksponowana w zależności od kontynentu oraz kraju. W niektórych krajach znaczenie fizjoterapii jest na tyle duże, że studia na tym kierunku kończą się nadaniem stopnia medycznego. Tak dzieje się w krajach nadających stopień MD (Medical Doctor) podiatrom czy chiropraktorom. W innych krajach zawód fizjoterapeuty jest ściśle określony przez prawa państwowe i ustawy, mające na celu kontrolę jakości wykonywanych przez fizjoterapeutę zabiegów diagnostycznych i terapeutycznych. Omawiając sytuację fizjoterapii na świecie, należy wspomnieć również o innych krajach, w których co jakiś czas w ściśle określonych przez prawo warunkach przeprowadza się egzaminy weryfikujące przydatność do zawodu.

W Polsce nikt nie kwestionuje przydatności fizjoterapii w ramach modelu terapeutycznego. Niestety, brak dostatecznych uwarunkowań ustawowych często lokuje fizjoterapeutów w roli wykonawców zleceń lekarskich, z brakiem możliwości ich konsultacji bądź weryfikacji. Autorzy tego rozdziału spotykają się czasem z zaleceniem lekarskim brzmiącym „proszę o wykonanie 10 zabiegów laseroterapii” lub „proszę o wykonanie zabiegów z zakresu zmiennego pola magnetycznego”. Polecenia te trudno w niektórych przypadkach nazwać zleceniami, ponieważ na zwrotny telefon do lekarza

kierującego na zabieg z pytaniem, jakie parametry fizyczne mieszczą się w zleceniu, odpowiedź jest niejasna lub czasem jest jej brak. Autorzy tego rozdziału mają nadzieję, że działania podjęte w celu właściwego usytuowania fizjoterapii w polskiej nowoczesnej medycynie zakończą się konsensusem między tymi dwoma składnikami właściwej diagnostyki i terapii skutkującym poprawą zdrowia pacjenta.

Kilka lat temu w Polsce udało się wprowadzić egzamin specjalizacyjny z zakresu fizjoterapii. Egzamin specjalizacyjny jest egzaminem trudnym, bo obejmuje wiedzę z zakresu technik manualnych, masażu, a także zastosowań nowoczesnych metod fizykoterapeutycznych, czyli metod medycyny fizykalnej w leczeniu pacjenta. Istotą egzaminu jest też konieczność posiadania wiedzy z zakresu diagnostyki funkcjonalnej, umożliwiającej ustalenie prawidłowego postępowania fizjoterapeutycznego. Przesłanie realizacji specjalizacji z zakresu fizjoterapii miało i ma na celu stworzenie grupy fizjoterapeutów posiadających stopień wiedzy umożliwiający wejście fizjoterapeuty do konsylium decydującego o optymalnej drodze poprawy stanu zdrowia chorego. Nowoczesna fizjoterapia we współczesnej medycynie w XXI w. zrobiła ogromny krok do przodu, przełamując dwudziestowieczne paradygmaty fizjoterapeutyczne. Doskonale pamiętamy czasy, gdy pacjent z rozpoznanym nowotworem, niezależnie od stopnia jego zaawansowania bądź wyleczenia, był skutecznie odsuwany od działań fizjoterapeutycznych, ze szczególnym uwzględnieniem zabiegów fizykoterapeutycznych. Dzięki współczesnej wiedzy wiadomo, że właściwie prowadzona fizjoterapia może nie tylko wpłynąć na poprawę *Quality of Life* tych pacjentów, ale także mieć wpływ na wydłużenie czasu przeżycia. Oczywiście, w celu lepszej pomocy pacjentom, w dalszym ciągu konieczne jest prowadzenie szczegółowych badań w tym zakresie, ale już wiadomo, że wspomniany powyżej kierunek jest kierunkiem właściwym, jednak wymagającym prowadzenia eksperymentów medycznych opartych na zasadach *evidence based medicine*.

Kontynuując ocenę korzyści specjalizacji z zakresu fizjoterapii, należy podkreślić, że konieczność przyswojenia ogromnej partii wiedzy dla osób, które jakiś czas temu, a niekiedy nawet dawno ukończyły szkolenie teoretyczne, wraz z uzyskaniem dyplomu magistra rozszerza, podobnie jak to się dzieje w specjalizacjach medycznych, zakres umiejętności niezbędnych do nowoczesnego funkcjonowania fizjoterapeuty. Jest to o tyle ważne, że współcześnie w Polsce pojawiły się liczne prywatne szkoły kształcące fizjoterapeutów na pozio-

mie licencjatu, a także na poziomie magisterskim, które często z powodu braku lub utrudnienia kontaktu z oddziałami szpitalnymi kształciły lub kształcą bardziej na poziomie teoretycznym niż praktycznym. W tym miejscu należy stanowczo postawić tezę, że fizjoterapeuta we współczesnej medycynie musi mieć szeroką wiedzę praktyczną. Specjalista z zakresu fizjoterapii musi także umieć przekazać tę wiedzę praktyczną współpracującemu z nim lekarzowi oraz wytłumaczyć i wyjaśnić mechanizmy stanowiące podstawę wybrania tej, a nie innej metody fizjoterapeutycznej.

Nowoczesna medycyna w różnych krajach, zwłaszcza Europy Zachodniej, to także specjalne, noszące różne nazwy, oddziały szpitalne, których zadaniem jest właściwa fizjoterapia i rehabilitacja pacjentów w leczeniu zamkniętym. Nie trzeba nikogo przekonywać, że na takich oddziałach właściwie prowadzona fizjoterapia pacjentów po określonych zabiegach chirurgicznych, a także po wyprowadzeniu z ciężkich stadiów schorzeń niechirurgicznych, jak choćby zapalenie płuc, przyspiesza ich powrót do zdrowia. Rola i ranga wspomnianych oddziałów jest na tyle duża, że mają one status oddziałów samodzielnych.

Schorzenia cywilizacyjne, do których należy zaliczyć m.in. cukrzycę, nadwagę, przewlekłą obturacyjną chorobę płuc, chorobę niedokrwienną i zawał serca, a także schorzenia angiologiczne, czyli choroby naczyń obwodowych, w wielu przypadkach są pochodną braku odpowiedniego ruchu. Tylko odpowiednio wyszkolony fizjoterapeuta jest w stanie w sposób właściwy zaproponować model aktywności ruchowej u osoby niebędącej jeszcze pacjentem, która z powodu współczesnego trybu życia jest na „dobrej” drodze do wejścia do grupy schorzeń cywilizacyjnych. Absolwenci studiów fizjoterapii, a także specjaliści z fizjoterapii mają za zadanie w istotny sposób wpływać na społeczeństwo, celem prewencji i profilaktyki tych schorzeń, zbierających współcześnie tak dramatyczne żniwo inwalidztwa,

upośledzenia jakości życia, a także w niektórych przypadkach przedwczesnej śmierci. Wykorzystanie wiedzy fizjoterapeutów w tym zakresie wydłuża i może wydłużyć jeszcze bardziej dobrostan zdrowia człowieka.

Ostatnie lata to okres rozwoju nowej dyscypliny, mającej istotny wpływ na stan zdrowia populacji ludzkiej. Myślimy tutaj o *wellness* i SPA. Realizacja, nie tylko w Polsce, procedur *wellness* i SPA często przybiera karykaturalną postać, będącą na granicy magii i szarlatanstwa. Brak wiedzy i oddanie aktywności właścicielom i pracownikom gabinetów *wellness* i SPA powoduje, że królują w nich „czarne kamienie bazaltowe” bądź „solne kryształy z Morza Martwego”, które mają na celu raczej oddziaływanie na psychikę niewyrobionych uczestników owych zdarzeń magicznych. Współcześnie wyszkolony fizjoterapeuta, znający mechanizmy oddziaływania czynników fizycznych i psychofizycznych, jest w stanie prawidłowo poprowadzić zabiegi mające na celu poprawę stanu zdrowia, jak i aktywności zawodowej i życiowej osób biorących udział w zabiegach w gabinecie *wellness* i SPA.

Uzupełnieniem współczesnego spojrzenia człowieka na istotny problem medyczny, jakim jest naturalne starzenie się, są zabiegi z zakresu *anti-aging*. Wykonywanie tych zabiegów, to współcześnie domena medycyny, zwłaszcza estetycznej, natomiast utrzymywanie uzyskanych w tych zabiegach skutków zdrowotnych i estetycznych należy przede wszystkim do fizjoterapeutów. Autorzy tego rozdziału mają nadzieję, że unowocześniony program zarówno studiów, jak i specjalizacji z fizjoterapii obejmie także wiedzę z zakresu *wellness*, SPA i *anti-aging*.

Podsumowując, należy stwierdzić, że trudno mówić o współczesnej medycynie, na którą składa się profilaktyka, prewencja, diagnostyka i terapia, bez uwzględnienia nowoczesnej fizjoterapii, obejmującej działania z zakresu profilaktyki, prewencji, diagnostyki funkcjonalnej i terapii.